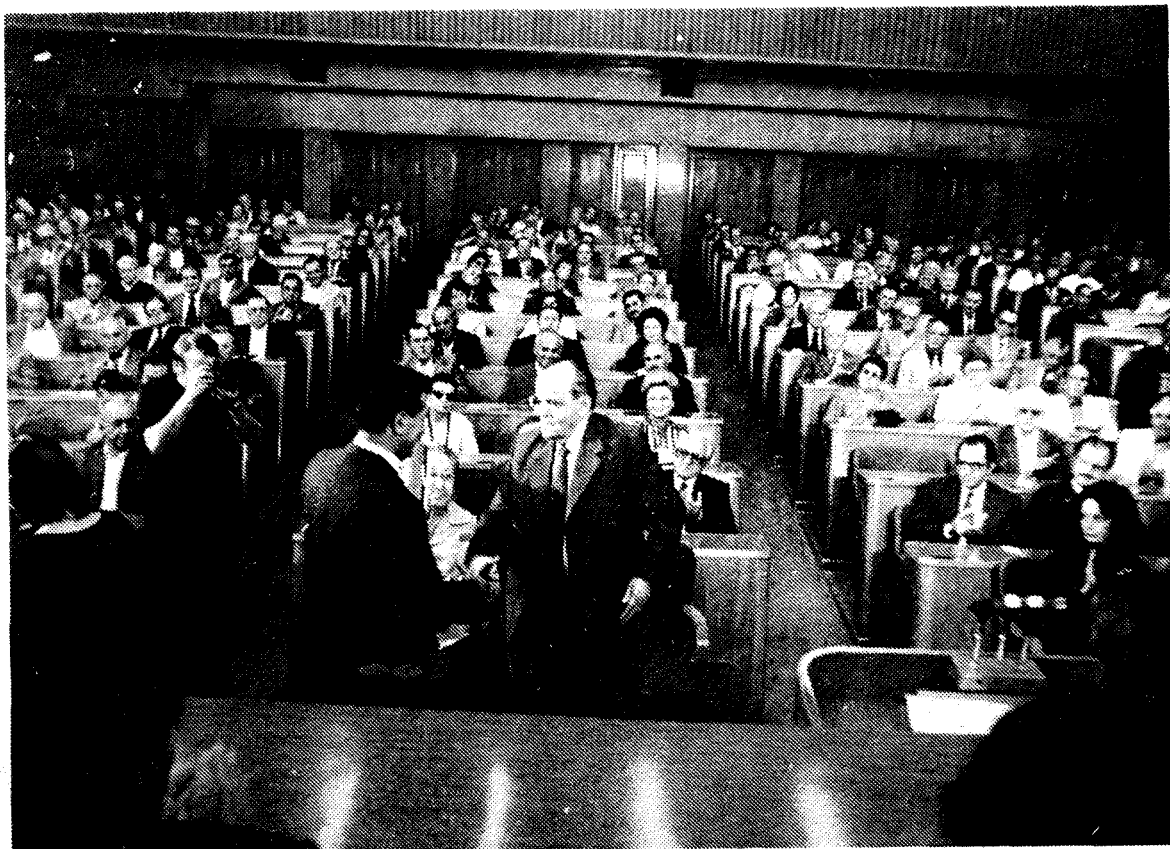

tv-15 naš TOVARIS

Št. 30
29. julija 1982
Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških staršev slovenije

Nagrade vstaje slovenskega naroda so bile letos podeljene že sedemnajstič. Med osemnajstimi predlaganimi je žirija uvrstila med nagrajence akademskega slikarja Boža Pengova za likovno življenjsko delo, Ivana Mačka za knjigo Spomini, Vlada Kozaka za knjigo Kozaska pričevanja, avtorja monografije Brigada bratstva in enotnosti Alberta Kluna, znanstveni svetnik Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani dr. Dušan Biber je prejel nagrado za knjigo Tito-Churchill, strogo tajno; nagrajena je bila revija Borec, ki že 34 let ohranja revolucionarne tradicije NOB, ter drugi zvezek zbornika Notranjski listi, objavljen ob 40-letnici vstaje slovenskega naroda.

Poleg nagrad vstaje so na četrtkovi slavnostni seji republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki so se jo udeležili med drugimi Lidija Šentjerc, Vida Tomšič, France Popit, Viktor Avbelj, Andrej Marinc, Marjan Orožen, dr. Janez Milčinski in drugi najvišji predstavniki družbenopolitičnega življenja v Sloveniji ter predstavnika VZPI-ANPI, organizacije borcev iz Italije Federico Vincenti in Zveze koroških partizanov iz sosednje Avstrije Janez Wütte-Luc, podelili tudi plakete ZZB NOV Jugoslavije ter plakete ZRVS Jugoslavije.

Foto: Jože Čurin

Pred izobraževalnim centrom RSNZ v Tacnu se je v četrtek, 22. julija, že v zgodnjih jutranjih urah zbrala množica kolesarjev med katerimi je bilo tudi precej borcev. Sodelovali so na prvem tekmovalnem kolesarskem maratonu »Franja«, ki sta ga pripravila KD Rog in Nedeljski dnevnik. Pokrovitelj te množične prireditve pa je bil predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik.

Več kot 850 kolesarjev se je podalo na 155 kilometrov dolgo progo, ki je potekala od Tacna prek Ljubljane, Vrhnike, Logatca, Kalca, Godoviča, Idrije, Cerkna, Kladja, Sovodenj, Gorenje vasi, Škofje Loke, Vodice, Skarjuče in nazaj v Tacen.

Na sliki pa so v družbi dr. Franje Bojc-Bidovec Rogovi kolesarji Jure Pavlič, Gregor Bolha in Andrej Žaubi, ki so položili venec pri bolnišnici »Franja«.

Več o kolesarskem maratonu »Franja« preberite na 14. strani.

Jože Čurin

Delček sebe – košček srca

Ob podelitvi nagrad vstaje slovenskega naroda je slavnostni govornik, predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik namenil zbranim sedanjem trenutku najbolj ustrezno in iskreno misel: »Dosežimo pri vsakomer, ki je dobre volje, da v delo za sebe in skupnost vložijo tudi košček svojega srca.«

»... Kakor se svoboda ne daje, ne prinaša na zlatem krožniku, marveč jo je treba izbojevati, tako tudi uresničena samoupravnega socializma s srečnimi, zadovoljnimi ljudmi, ki živijo v blagostanju, ni mogoče doseči z izkoriščanjem človeka po človeku ali nacije po naciji, ali na tuj račun, z inozemskimi krediti, z dobro voljo denarnih mogotcev tega sveta, marveč edino in samo z lastnim delom, s solidarnostnim občutkom za medsebojno pomoč, kadar je ta potrebna, z utrjevanjem skupnosti narodov in narodnosti v sodobnih razmerah, z medsebojno soodvisnostjo. In pri tem potegnimo debelo črto ločnico med ljubeznijo in nevoljo, med predano solidarnostjo in sebičnostjo. Naj nam postane nenehno utrjevanje skupnosti na sodobnih načelih tako dragoceno, kakor nam je bilo med NOB, ko ni nihče od bojujočih se borcev padel na izpitu iz bratstva in enotnosti. Toda to bratstvo in enotnost utrjujmo v medsebojni stvarni soodvisnosti, predvsem in najprej naslonjeni na lastne sile in lastno delo in znanost in šele nato na solidarnostno pomoč. Utrjevanje naše skupnosti danes mora biti predvsem tudi stvar delavcev in njihovega dogovora, kakor je bilo med vojno stvar borcev in njihovega sporazumevanja.

Nečesa se moramo zavedati: stvari, ki so bile izrečene in sklenjene na kongresih, terjajo dosledno uresničevanje, sicer lahko z nespoštovanjem dogovorjenega ogrozimo samo zasnovo naše biti in dajemo potuho različnim vzvratnim presečenjem, porojenim bodisi iz teokratizma, centralizma ali celo nacionalizma.

Če so partijski kongresi poudarjali ton utrditve nosilnih idej naše družbene ureditve ter zahteve po prenovi in po spremembi, kjer je potrebna, odpravo preživelega, če so ti kongresi, kot še nikoli doslej, terjali poročila za uresničevanje sklepov ter nadzor nad delom vodstvenih organov in cele Partije, če so kongresi, kljub težavam, v katerih živimo, izražali vero in optimizem, nas to opozarja na zlahotnost, da komunisti globoko zaupajo v svojo Partijo, da se jo oborožijo oklepajo. Pomeni pa tudi, da morajo vsi člani, ki sestavljajo Partijo, zaupanje množic nenehno utrjevati in širiti, kajti to zaupanje ni nikomur dano za večno, marveč ga je potrebno kar naprej obnavljati.

Borci tudi zdaj, v teh težkih časih v boju za prihodnost ne želimo biti le sopotniki pohoda. V vrstah revolucije hočemo ostati do konca. Z vsem svojim bitjem čutimo, da je uresničenje dogovorjenega pogoja za stvarnost tistih ciljev, zaradi katerih smo pred štiridesetimi leti prišli za puške. Naj se nam ne šteje v zlo, če smo – zato ker smo za to skupnost največ prispevali in žrtvovali – tudi najbolj občutljivi za sodobne slabosti in zmaličenja. Zato gre dobronamerno ocenjevati pogosto zelo ostre kritike, ki jih brez dlake na jeziku izrekajo borci. Toda ne gre le za kritiko, gre za premagovanje slabosti, za aktivni politični boj, kateremu se ne sme in ne more odreči noben borec, najsi deluje kjerkoli, od krajevnih skupnosti do federacije. Hočemo, da se besede v vsej naši praksi, od vrha do tal, ujemajo z dejanji. Tako se obračamo tudi navzven, izven svojih vrst, v javnost, med ljudi. V odredu revolucije hočemo ostati, dokler smo!

Toda štafetno palico v njej morajo nositi mladi. Revolucija je in mora biti vedno mlada in prekipevala ustvarjalnih sokov, ki naj odpravljajo preživelo in poganjajo nove zamisli, še bolj napredne, še bolj svobodne, še bolj človeške.

Zato borci z največjim zaupanjem gledamo v mlade ljudi in njihovo poslanstvo. Še zdaleč nismo neobčutljivi za njihove težave pri zaposlovanju, urejanju stanovanjskih zadev, pri njihovem izobraževanju in podobnem. Končno, če kaj, so tudi ta vprašanja zadeva vse naše družbe, ne pa le mladinske organizacije...

Janez Vipotnik pa je ob tem tudi poudaril, da borčevska populacija od mladih pričakuje, da bodo znali iz revolucionarnih izročil uporabiti za svoje razumevanje razvoja te družbe in tudi njenih slabosti v naporih za še večje uspehe vse tisto, kar je bila dragocena izkušnja in ostaja še vedno vir spodbud.

Ob dnevu vstaje Hrvaške ter Bosne in Hercegovine

Ob 27. juliju – dnevu vstaje narodov Hrvaške ter Bosne in Hercegovine je predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije poslal predsedstvom borčevskih organizacij teh republik brzojavni čestitki.

V čestitki hrvaškim borcem in vsem delovnim ljudem te republike jim je Janez Vipotnik med drugim zaželel novih delovnih zmag in da bi tudi v prihodnje uspešno in še naprej krepili in razvijali naše gospodarstvo, vlogo delavca v združenem delu, socialistično samoupravljanje, delegatski sistem, bratstvo in enotnost ter enakopravnost jugoslovanskih narodov in narodnosti, ljudsko obrambo in družbeno samozasčito ter politiko neuvrščanja. Prav tako je zagotovil, da bomo s skupnimi napori nadaljevali Titovo pot, za katero so se opredelili delovni ljudje in občani ter borci na 12. kongresu ZKJ in 9. kongresu ZZB NOV Jugoslavije.

Bosanskohercegovski borcem in delovnim ljudem pa je zaželel, da bi na izročilih NOB in socialistične revolucije v strnjениh vrstah nadalje utrjevali in razvijali Titovo pot, bratstvo in enotnost ter enakopravnost jugoslovanskih narodov in narodnosti ter socialistično samoupravno skupnost.

Slovesno ob dnevu vstaje

Po vsej naši republiki so se ob 22. juliju, dnevu vstaje, zvrstile številne prireditve. Na njih so borci, mladina, pripadniki JLA, delovni ljudje in občani obudili spomine na tiste krvave in težke dni iz naše revolucije. Hkrati pa so bile te prireditve tudi mogočen protest proti nasilju in izkoriščanju, ki smo mu priča v današnjem svetu.

Prebivalci kočevske občine so prireditev ob dnevu vstaje povezali s prvim izseljeniškim srečanjem. Vsem zbranim je spregovoril predsednik občinske skupščine Jože Novak, ki je opozoril na delež tega območja in njegovih prebivalcev v času štiriletnega boja. Posebej je poudaril zgodovinski pomen ustanavljanja slovenskih narodnoosvobodilnih brigad, katerih 40. letnico praznujemo letos. Na kočevskem so bile ustanovljene tri brigade in sicer na Cesti pri Starem logu Tomšičeva, na Lapninah pri Mozlju Cankarjeva in po kapitulaciji Italije v Kočevju 9. SNOUB.

Kot vsako leto je krajevna organizacija ZZB NOV Senovo pripravila proslavo ob obeležju na Jevši pod Bohorjem, kjer je zaradi izdaje padlo 23 borcev. Ob tej priložnosti so borci iz Senovega razvili nov prapor, svojim 45 članom pa so ob njihovih življenjskih jubilejih podelili posebno priznanje. Proslave se je udeležilo veliko krajanov, žal pa so borci pogrešali svoje padlih, kakor tudi udeležence bitke same.

Člani ZZB NOV Bočna pa so na dan vstaje odkrili spominsko ploščo petim partizan-

skim ranjencem, ki jih je okupator zverinsko pobil na pragu svobode marca 1945 v Bočkih grabnih.

Viktor Dragaš
Karel Kurinčič
Sašo Štrbenk

Spomin in protest

Prebivalci krajevnih skupnosti Brdo in Vrhovci so v petek, 23. julija sklenili praznovanja ob svojem krajevnem prazniku. Za praznik so si izbrali dan, ob katerem se spominjajo obletnice požiga svojih hiš in domov. V julijskih dneh 1942 je podijana horda črnosrajčnikov neusmiljeno požigala po tedanjem Brdu. Tako so se skušali maščevati za dva padla grenadirja italijanske vojske. Dejansko je bil to samo izgovor, da so se lahko maščevali nad ljudmi, ki so se odločili in z vsem srcem podpirali narodnoosvobodilno gibanje. To pa ni pozabilo na njih. Kmalu po odhodu fašistov so začeli zbirati obleko, hrano in drugo za »pogorelece«, ki so tako sami občutili, da so se odločili za pravo stran, za stran, ki ji je dragocen vsak posameznik in za katerega bo poskrbela tudi v najhujših časih.

Na petkovi slavnostni seji obeh skupščin, ki so se je udeležili tudi predstavniki skupščine občine, občinske konference SZDL, občinskega odbora ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik in drugi gostje ter številni krajanji so med drugim podelili tudi bronasta priznanja OF in KS najbolj prizadevnim krajanom. Prav tako so podelili priznanja

občinskega odbora ZZB NOV in pisna priznanja občinske skupščine najbolj prizadevnim na področju SLO in DS. Nagradili so tudi najboljše športne ekipe.

Prireditve, s katero so se prebivalci Brda in Vrhovcev spomnili 40. obletnice požiga njihovih domov, pa je izvenela tudi kot protest proti požiganju palestinskih domov v Libanonu in kot protest proti vsakršnemu nasilju nad ljudmi.

B. K.

Spominska plošča v varstvo delovni organizaciji

Ob prazniku KS Zagradec-Ambrus in ob 39-letnici ustanovitve I. bataljona VOS OF je bila v soboto 17. julija v Zagradcu slovesnost, ki sta se jo udeležila tudi namestnik republiškega sekretarja za notranje zadeve Edo Kranjčević in predsednik RK ZRVS Janez Japelj. Potem, ko je predsednik IS SOB Grosuplje Franc Gruđen izročil pra-

por praporščaku vosovcev in potem ko je novoustanovljena mladinska pohodna enota izrekla slovesno zaobljubo, in tudi prejele prapor, imenovala se bo po tej partizanski enoti, je imel spominsko slavnostno besedo predsednik skupnosti borcev I. bataljona VOS OF Lado Lapajne. (na sliki). V opomin in bodrilo, da bo med prebivalci KS Zagradec-Ambrus tudi stalno prisotna tradicija I. bataljona VOS OF je predsednik krajevnih borčevskih organizacij Alojz Orel odkril spominsko ploščo na zadržnem poslopju in jo izročil v varstvo delovni enotni kmetijske zadruge Stična v Zagradcu.

Tekst in foto: Staš

RADIO ŠE POMNITE TOVARIŠI

Od maja 1942. leta je bila v Žužemberku edina sovražnikova postojanka sredi osvobojenega ozemlja. Italijanski okupator jo je bil prisiljen oskrbovati celo z letali, toda partizani so na desnem bregu Krke z rjuhami posneli znake in tako dobili oni iz zraka pomoč namesto obkoljena posadka v trgu. Zato se je posadka v noči med 12. in 13. julijem 1942 odločila za umik. V prazen trg so med prijetno presenečenje prebivalce vkorakali partizani in nastala je takojenomenovana »Žužemberška republika«. O tem bo tekla spominska beseda v oddaji »Še pomnite, tovariši«, ki bo na sporedu v nedeljo, 1. avgusta, brž po poročilih ob 9. uri na I. programu radia Ljubljana. V oddaji sodelujejo, tovariši: Vera Vehovec in prof. Marija Smrke poročena Šafar ter tovariši: Franc Smrke-Još, Stanko Semič-Daki, Stane Gorinšek in Ciril Jurčič. Oddajo pripravlja Stane Škrabar.

KOLENDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

29. julija 1942 je italijanska vojska pri Prelozah napadla Primorski partizanski bataljon, ki ga je vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja poslalo na Primorsko za krepitev tamkajšnjih partizanskih enot. V boju je padel komandant bataljona, narodni heroj Slavko Kovač-Smeli, borci pa so se po skupinah vrnili nazaj čez mejo.

29. julija 1944 so enote 4. operativne cone NOV in PO Slovenije začele ofenzivo za osvoboditev Zgornje Savinjske doline. Po dveh dneh bojev so uničile nemške postojanke v Šmartnem ob Paki, Ljubnem, Lurah in Gornjem gradu.

30. julija 1941 so nemški okupatorji ustrelili v gozdu Dobrava pri Brežicah prvih deset talcev na Spodnjem Štajerskem.

30. julija 1944 je glavni štab NOV in POS izdal odredbo, da iz Gorenjskega partizanskega odreda ustanovijo Kokrški in Skofješki odred, ki sta obstajala do konca vojne.

V noči na 31. julij 1943 so partizanske brigade napadle italijansko in belogardiistično postojanko Sela pri Šumberku. V bojih so padli namestnik politkomisarja GS NOV in POS Ivan Kavčič-Nande, načelnik GS NOV in POS narodni heroj Milovan Šaranović in komandant 15. divizije narodni heroj Dragan Jeftić.

1. avgusta 1941 sta se na Čemšeniški planini združili trboveljska in zagorska partizanska skupina v Revirsko četo.

1. avgusta 1943 je okrog 10.000 Ljubljancev demonstriral pred sodnimi zapori na Miklošičevi in zahtevalo izpustitev internancev in zapornikov.

Čestitke ob 22. juliju

Med številnimi čestitkami, ki jih je prejel republiški odbor ZZB NOV so tudi čestitke drugih republiških in pokrajinskih borčevskih organizacij. Predsednik republiškega odbora SUBNOR Hrvaške Ante Miklović je v svoji čestitki zaželel borcem, mladini in delovnim ljudem še hitrejši razvoj na temelju izročil naše revolucije. Predsednik makedonske borčevske organizacije Bog Kuzmanovski je slovenskemu narodu zaželel še vrsto novih delovnih zmag pri graditvi socialistične Jugoslavije.

Socialistična republika Slovenija je v povojnem razvoju naredila velik korak v razvoju in prepričani smo, je v svoji čestitki zapisal predsednik RO Črne gore Luka Koprivica, da bodo borci skupaj z drugimi silami nadaljevali boj za lepšo prihodnost delovnih ljudi naše domovine. Predsednik borčevske organizacije Srbije Mileva Lula Planojević pa je med drugim zapisal, da mora biti spomin na ta dan vzpodbuda za prihodnje zmage pri gospodarski stabilizaciji.

Sekretar predsedstva vojvodinskih borcev Stevan Isakov pa je v čestitki zaželel slovenskim borcem, da bi bil dan vstaje nova vzpodbuda za vztrajanje na poti za katero so se odločili v odločilnih trenutkih za naše narode.

Plačilo za nered

Razprave o zadnjem povečanju cen bencina še niso ponehale. Mnogim je nerazumljivo, kako je mogoče v času, ko cene tej surovini na svetovnem trgu padajo, pri nas to isto surovino kar naprej dražiti.

Ekonomske logike tu res ni. Na mizo so prispeli računi za naše skrajno negospodarno ravnanje v preteklosti in te račune bo zdaj treba poravnati. S povečanjem cen bencina bomo zbrali nekaj več kot 4 milijarde dinarjev in s temi sredstvi bomo pokrili stroške kratkoročnih posojil, ki so jih naftaši najeli v tujini. Kako so najemali posojila, je zdaj docela jasno. Tako kot so ravnali, ne ravna noben dober gospodar. Prišlo je celo tako daleč, da so pristali na 22-odstotne obresti. Taka posojila so seveda predraga noben pameten gospodarstvenik ne take pogoje ne bi pristal.

Predstavniki naftne industrije trdijo, da republike in pokrajine niso izpolnjevale svojih obveznosti in da so zategadelj bili prisiljeni najemati skrajno neugodne kredite. To je sicer res. V letošnjih prvih mesecih bi morali za nakup nafte v tujini zbrati 948 milijonov dolarjev, zbrali pa so jih pičlih 330.

Za nakup te surovine bi morali združiti 17 odstotkov deviznega priliva, vendar so se kar naprej izgovarjali na težave, ki da jih imajo z nakupom drugih nujnih stvari. Hkrati ko so to zatrjevali, pa so pozabili na skupen dogovor, po katerem ima nafta poleg še devetih drugih najnujnejših artiklov prednost. In ker je tako, je pač treba devize najprej zbrati za tisto, za kar smo se dogovorili, in šele potem kupovati zunaj druge surovine, reprodukcijski material itn.

Reda na tem področju nista mogla narediti ne družbeni dogovor in ne zakon. To je značilen primer nespoštovanja dogovorjenega. Kdo je za to odgovoren, se natančno ve, zato bi bilo treba to tudi javno povedati, ne pa se skrivati

za vsemogočimi posplošenimi ugotovitvami, ki kaj malo prispevajo k razčiščenju problema.

To pa nikakor ne pomeni, da je jugoslovanska naftna industrija brez greha. Pretežen del krivde je treba iskati pri njej. Ne samo zaradi čezmernega zadolževanja v tujini, pač pa tudi zaradi nesprejemljivega obnašanja doma. Od leta 1973 so se stroški za nafto povečali za štiridesetkrat. Nekaj tega gre vsekakor pripisati povečanju cen na svetovnem trgu, ki so naglo rasle. Toda v enakem času smo gradili v Jugoslaviji nove rafinerije, za katere je bilo že vnaprej jasno, da ne bodo imele kaj delati. Denes jih imamo osem, njihova izkoriščenost je vse prej kot racionalna. Mnogi trdijo, da je trenutno izkoriščena komaj tretjina teh zmogljivosti. In to je seveda treba plačati.

Nova rafinerija v Skopju je takorekoč brez dela. Z velikimi težavami se srečujejo v Sisku, na Reki in drugod. To pa naftno industrijo prav nič ne moti, da ne bi bila med vodilnimi na področju osebnih dohodkov in da se tudi sicer ne bi obnašala kot bogata industrijska veja. Vsa ta leta so namreč v tej industriji prepričani, da je za vse kriva država in da so sami naredili, kar je bilo potrebno.

To so velike zmote. Strokovnjaki pravijo, da bi tudi v tem trenutku bilo mogoče bolje gospodariti. Proste zmogljivosti bi, denimo, lahko uporabili za predelavo nafte za potrebe nekaterih drugih držav, uvedli bi lahko ustreznejše delitve dela in podobno. Očitno pa je, da to industrijo še vedno preveč ujčkamo in da še ni prisiljena svojih ravnanj spremeniti.

Lansko poslovno leto so končali z izgubo, ki je znašala več kot 40 milijard dinarjev. Za vse te izgube ni sama kriva, za velik del pa bi vsekakor morala prevzeti odgovornost. Toda naftaši so račun poslali drugemu, državi, sami pa delajo po starem, kot da se ni nič zgodilo.

naš komentar

Kako so neodgovorni, so pokazali tudi zadnji primeri pomanjkanja bencina na nekaterih magistralnih cestah v državi. Čeprav so zagotavljali, da bo na teh cestah bencina dovolj, ga na številnih črpalkah ni bilo mogoče dobiti. Dobiti pa ni bilo mogoče niti predstavnikov Ine, saj so menda, kljub vsem opozorilom, odšli na dopust.

Bilance pa so ostale, kakršne so bile. Letos naj bi naša država uvozila 10 milijonov 100 tisoč ton bencina in okrog 900 tisoč ton naftnih derivatov. Za zdaj tem potrebam ne sledimo. Uvozili smo precej manj, kot je bilo načrtovano, in če se kaj hitro stvari ne bodo spremenile, bo do konca leta položaj še bolj zapleten.

Zvezni izvršni svet si prizadeva, da bi zbrali dve milijardi 900 milijonov dolarjev, kolikor je potrebnih za uvoz predvidenih količin, ali pa mu bo to tudi uspelo, je za zdaj še vprašanje. Slovenija je energetska bilanca namenila 1.899 milijona ton tekočih goriv, kar je precej manj, kot je zahteval Petrol. Toda zdaj je močno dvomljivo, ali bo tudi te skržene količine mogoče sploh dobiti.

Na nekaj pa pri vsem tem vendarle ne gre pozabiti. V zadnjih osmih letih smo porabo nafte v Jugoslaviji povečali za 2,2-krat. Kljub vsem naftnim krizam, kljub skokovitemu naraščanju cen in velikemu neredu v domači naftni idnustriji. Pipe smo delno privili le v Sloveniji, saj smo porabo leto dni nazaj celo zmanjšali, drugod pa tega niso storili.

Zadnje podražitve bodo naraščajočo porabo zaustavile. Vsaj za nekaj časa. Tako menijo tisti, ki se s temi vprašanji podrobneje ukvarjajo. To pa bo tudi edino, kar lahko pri vsem tem štejemo kot pozitivno. Če je sploh to pravilna beseda. Vse drugo nam bo povzročilo dodatne glavobole.

Darko Marin

Auschwitz – Bejrut

Oblaki dima, goreče hiše, mrtvi in ranjeni otroci, matere, očetje med razvalinami Bejruta, procesije beguncev – žrtve Beginovih morilskih komandosov. Vsa ta morija nad brezpravnim palestinskim ljudstvom deluje kot privid Auschwitza na vse, ki smo preživeli pekel tega največjega nacističnega morišča narodov okupirane Evrope. Štiri milijone ljudi je utojnilo v žrelih aušviških krematorijev – od teh tri milijone šeststo tisoč Židov.

Barakarsko velemesto nacističnih sužnjev so prekrivali oblaki gostega, sladkobnega dima, ki ga je nosil veter čez močvirno slezijsko ravnico. Procesija žena, starcev in otrok se je opotekala od zadnje postaje proti krematorijem, obkoljena od krdela podivjanih esesovcev in krvoločnih psov, ki so jih pekali z biči in puškinimi kopiti v plinske celice kot čredo zbeganih ovac. Na železniškem privozu v Birkenau – največji podružnici koncentracijskega taborišča Auschwitz – so pristajale kompozicije živinskih vagonov z žrtvami »dokončne rešitve židovskega vprašanja«, ki so jih prignali na morišče iz getov. Na tej zadnji etapi njihove dolge poti v pregnanstvu, oropani človeškega dostojanstva in premoženja, so šele došli cinično prevaro o »obljubljeni deželi«. Presunljivo vekanje lačnih in žejnih otrok, kriki, kletve in molitve njihovih staršev pomešano z laježem psov in njihovih gonjačev, je paralo uho in dušo. Otrpla od groze sem strelma v živo reko človeške reve, ki se je v obupu stiskala v klobčič, begala pred zobmi psov in udarci bičev ter se trgala iz živega plazua. In ko so rablji zapahnila za njimi težka vrata zaplinjevalnice – lažnih »kopalnic s prhami« so za njimi ostale le še culice, kovčki, otroški čevljički, igrače in kupi pepela. In tako vse do zadnjih dni – dan in noč – kolikor so zmogle zaplinjevalnice. Kakor da bi bili na robu živega ognjenika.

Znani in neznani Židje, vpreženi v mehanizem teh človeških plavžev, grobarji svojega rodu, očetov, mater žena in otrok, so nam zapustili svoja poslednja sporočila. Zavedajoč se svojega tragičnega dela in tudi svojega neizogibnega konca, so na kakršenkoli papir že, zapisovali svoja doživljanja in sporočila v obliki dnevnika ali pisem in jih shranili v prazne konzervne škatle, aluminijaste čutarice in v steklenice in jih zakopali v blatu in pepelu na prizorišču te morije. Tako so se nam ohranili izvirni dokumenti, ki so jih zapustili Židje Lejb Langfus, Stanislaw Jankowski, Salmen Gradowski, Salmen Lewental, Herman Chaim in neznani zapisovalci. »Prosim zberite moja zakopana pričevanja. So v različ-

nih posodah na terenu krematorija III« – je zapisano v enem od najdenih pisem, podpisanim z začetnicami J. A. R. A.

Lejb Langfus, ki je za nekaj časa preživel smrt žene in edinega sina, nam v svojih izredno inteligentno in stilno dognano napisanih zapiskih, razkriva široko pahljačo dotlej neslutnih in nikoli doživetih čustev in žgočo željo, da bi kdo našel njegove zapiske in razkril človeštvu, kaj se mu lahko primeri, če dovoli, da mu še kdaj zavladajo obsedeni, neomejene oblasti in slave željni ljudje. Tako pravi med drugim: »Utrujenost in izčrpanost uspravata po miru hrepenečo misel, ampak brž, ko se trepalnice zapro, se zavrtja v človeku uničujoča misel, ki boli in kliče: oče le kako moreš spati!...« (Odlomek iz zbornika Auschwitz – Birkenau).

Na razvalinah nacističnih in fašističnih koncentracijskih taborišč, v katerih je bilo – med drugo svetovno vojno – ubitih in je umrlo 25 milijonov modernih sužnjev, stoje pomniki, ki so jih postavili svobodoljubni ljudje in so vest vsega človeštva. Pisatelji in pesniki, znani in neznani – so pisali o strahotah Auschwitza in drugih koncentracijskih taborišč zato, da bi svet zvedel za vso resnico. Nemška Židinja Nelly Sachs, Nobelova nagrajenka za književnost, katere družino so zažgali v krematorijih, v svojih pesmih ni objokovala svojega rodu, ampak je napisala žgočo obtožbo času in človeku, ki je padel do zločina v Auschwitzu. Ves napredni svet je obtožil zločince in njihove zločine ter sočustvoval z vsemi narodi – ne samo z Židi – ki so jih fašistične sile osi preganjale in množično morale in si tako širile svoj »Lebensraum«.

Splošna deklaracija o pravicah človeka, ki jo je decembra 1948. leta sprejela in razglasila Generalna skupščina Združenih narodov, je izraz teženj človeštva, ki se bori za mir na svetu, in za vse tiste vrednote življenja, ki zblizujejo ljudi in narode. Tega bi se morali zavedati tembolj Židje, ki so jim Združeni narodi po drugi svetovni vojni priznali svoj prostor pod svobodnim soncem v Palestini.

Danes, ko doživlja palestinski narod po tridesetih letih boja za fizični in narodni obstoj, usodo Židov, Slovanov, Romov in vseh pripadnikov protifašističnih – osvobodilnih gibanj, se vsiljuje v našo zavest grozljiva asociacija: AUSCHWITZ – BEJRUT. In kakor je Lejbu Langfusu vrtala v možgane uničujoča misel, tako gloda v nas, ki smo preživeli Auschwitz:

Begin – Reagan! – Kdo vama je dal pravico preganjati in uničiti palestinsko ljudstvo? Kdo vama daje pravico ogrožati mir

in obstoj vsega človeštva? Kdo je kriv, da cionistični vampirji ubijajo s topovi, napalm bombami, z gladom in žejo izmučeno palestinsko ljudstvo in pretijo z »dokončnim uničenjem«? Da cinično in brezobzirno teptajo temeljna načela človekovih pravic – kljub vsem protestom napredne svetovne javnosti?

Le kdo lahko mirno spi?

Krivda za te zločine bo z enako težo obvisela tako nad Izraelci, kot Reaganovo kamarijo, ki podpira to zločinsko vojno in nad vsemi, za katere so Palestinci le drobiž v

računski postavki lastnih interesov.

Tako kakor se danes mlade generacije povojne Nemčije sramujejo zločinov svojih prednikov in so imena Hitler – Himmler sinonim somraka nacističnih bogov, tako se bodo sramovali nekoč Beginovi potomci.

Nikoli več Auschwitza! To smo nešteto krat zapisali v povojnih letih. In sedaj pišemo: BEJRUT z istim strašnim prizvokom: groza.

Linka-Jasna KSELA

V Srednji Ameriki spet vre

naš komentar

Kot da bi neka skrivnostna roka premikala žarišča svetovne napetosti zdaj na enega, zdaj na drugi konec sveta. Ni še dolgo, ko so poljski dogodki iz tedna v teden pritegovali skorajda celotno pozornost svetovne javnosti. V tem času pa je izraelski predsednik Begin že snoval svojo vojno strategijo proti Libanonu in predvsem proti palestinskemu osvobodilnemu gibanju v tej deželi. Takorekoč čez noč se je na povsem drugem koncu sveta prav na jugu Latinske Amerike vnela nevarna vojna med Veliko Britanijo in Argentino za Falklandske oziroma Malvinške otoke. Kaj kmalu pa je postal Srednji vzhod eno najbolj občutljivih žarišč mednarodne napetosti. Iraško-iranska vojna je zapravila trenutek, ko sta armadi obeh držav stali vsaka na svoji strani meje, da bi ta trenutek izkoristili za mirno poravnavo nespametnega spora, kot je to želela večina miroljubnega sveta. Toda ne, zmagovalec odkriva svoje visoke cilje – izvoz islamske revolucije na ves Srednji vzhod in zasedbo Jeruzalema.

Vtem, ko je svet soočen z eno najbolj težavnih kriz, ki je kot še nobenkrat dozdaj zajela celotno območje Bližnjega in Srednjega vzhoda in so v sedanje spore vključene mnogotere sile, pa se na čisto drugem koncu sveta, v srednji Ameriki, vnovič kažejo obrisi novih zapletov, novih napetosti in nemirov ter oboroženih spopadov.

Ze od prvih julijskih dni prihajajo iz Nikaragve, dežele, ki je prav ta mesec slavila tretjo obletnico osvoboditve izpod krvavega Somozovega režima, vznemirljive novice o novih neprikritih grožnjah zoper neodvisnost Nikaragve in zoper njeno vlado. Iz sosednjega Hondurasa vse pogosteje vpadajo na ozemlje Nikaragve oborožene skupine

upornikov in prodirajo celo daleč v globino ozemlja, kjer uprizarjajo napade na domače varnostne sile ter na razne gospodarske objekte. Sami to dejstvo izpričuje, da je v akciji široko zasnovana zarota proti Nikaragvi, katere namen ni le povzročiti v deželi nemir in širiti strah ter vznemirjenje, pač pa gre po vsem sodeč – tega prepričanja so voditelji novega režima v Nikaragvi – za načrte o rušitvi sedanjega režima v deželi.

Toda Nikaragva ni edina dežela Srednje Amerike, kjer je ta čas zaznati notranje vrenje. V podobnem vrenju so tudi nekatere sosednje dežele. Vnovič je zaznati okrepjeno delovanje gverilskih sil v Salvadorju, deželi, kjer je na marčnih volitvah, ki so potekale v nenormalnem ozračju državljanske vojne, zmagala in dobila oblast skupina desničarskih sil. Vodstvo osvobodilnega gibanja dežele je pred volitvami težilo k sporazumni ureditvi odnosov med posamičnimi političnimi silami v deželi v spoznanju da obstoječe razmerje sil in pa mednarodne okoliščine ne dopuščajo nadaljevanja oboroženega boja, ki prinaša težke žrtve prebivalstvu. Zdj vse kaže, da skušajo sile, ki so z vidno ameriško podporo prišle na oblast, zatreti vse, kar je v deželi opozicijskega in naprednega. Predvsem je pritisk namenjen revnim kmečkim slojem, ki so v izredno težavnem gospodarskem položaju. Take razmere kajpada same po sebi tišče pripadnikom zatiranih množic vnovič puške v roke, ko se oborožen boj kaže kot edina možna zaščita pred nakanami oblastnikov. Take razmere v Salvadorju kajpada širijo stanje negotovosti in vznemirjenja na celotni prostor srednje Amerike, zlasti ko v notranje zadeve grobo posegajo ameriške oblasti.

Nič trden ni položaj tudi diktatorskega režima v Gvatemali kjer je voditelj državnega udara general Montt obljubljal razne demokratične reforme, zdaj pa s težko pestjo udarja po revnih kmečkih množicah, ki so razočarane in še huje izkoriščane. Veleposestniška kasta je v bojazni pred nemiri kmečkih množic izsilila celo obsedno stanje, da bi zaščitila svoje interese. Take razmere tudi v Gvatemali pripravljajo ustrezna tla za nastajanje gverilskega gibanja in za oborožen boj proti izkoriščevalcem.

Taka podoba stanja v srednji Ameriki kajpada povzroča skrb ameriškim političnim in vojaškim strategom, ki v vsakem pojavu odpora v tem delu sveta vidijo komunistično nevarnost in ogrožanje njihovih življenjskih interesov. Vsakokrat, ko v neki deželi izbruhnejo nezadovoljstva, se takoj zganejo v Washingtonu in začno kazati s prstom na Nikaragvo in Kubo, češ, da le-te s sovjetskim orožjem oborožujeta upornike. Zato obstaja strateški cilj odpraviti taka »nevarna žarišča komunizma« na tleh srednje Amerike. Kaže, da je postala poglavitna tarča take politike Nikaragva, ki je sama zašla v hude notranje gospodarske in tudi drugačne težave, pomoči, vsaj zadostne, pa ne dobi od nikoder. Zavoljo tega se je povečalo nezadovoljstvo množic, kar je povod, da sovražniki Nikaragve hitijo z vpadi oboroženih in dobro izurjenih uporniških sil v Nikaragvo z namenom vreči režim in tako zatreti kali komunizma v srednji Ameriki. Toda po tej poti ni moč odpraviti pravih vzrokov revolucionarnega vrenja v deželah srednje Amerike, prej nasprotno.

Drago Košmrlj

Plakete ob letošnjem dnevu vstaje

22. julij – dan vstaje slovenskega naroda, dan revolucionarnega preloma med zaslužnostjo in svobodo, dan, ki je vznikal iz pripravljenosti slovenskega naroda na boj za svobodo. Spomin na ta dan počastimo vsako leto ne samo z običajnim občutkom prazničnosti in veličine tega dne, pač pa je postal 22. julij za Slovence zaznamovan tudi z vsakoletnim podeljevanjem nagrad in plaket za življenjska dela, za uspehe, za vse tisto, kar nadaljuje tradicije revolucije.

PLAKETE ZZB NOV JUGOSLAVIJE SO PREJELI:

Vladimir Bačar iz Ajdovščine, Franjo Bevec iz Ljubljane, Leopold Bečaj iz Črnomlja, Maks Bilc iz Sevnice, Ivan Božič iz Ljubljane, Marica Brejc iz Kamnika, Miha Butara iz Ljubljane, Leopold Caharija iz Kopra, Jože Cerkovnik iz Maribora, Andrej Cetinski iz Ljubljane, Anton Debeljak iz Ljubljane, Jože Dobnik iz Ljubljane, Bojan Fabjan iz Črnomlja, Ferdo Fišer iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu, Ivica Fišer iz Celja, Marija Flandija iz Gornje Radgone, Milena Gašparič iz Ruš pri Mariboru, Franc Grčar iz Trbovelj, Ivan Gregorc iz Trziča, Alfonz Grmek iz Sežane, Božena Habjan iz Domžal, Anica Hojnik iz Rač pri Mariboru, Emilija Jakopič iz Nove Gorice, Bogdan Javor iz Ljubljane, Jože Kastelic iz Hrastnika, Franc Kauzar iz Šmarji pri Jelšah, Vinko Kepic iz Metlike, Nada Komel iz Ptujja, Jože Košir iz Maribora, Alojz Krpan iz Nove Gorice, Slavko Kumer iz Nove Gorice, Drago Kumer iz Idrije, Albin Kuret iz Ilirske Bistrice, Henrik Kužnik iz Ljubljane, Ivan Majnik iz Pirana, Andrej Maligoj iz Kobarida, Mimi Martinčič iz Ljubljane, Vlado Mišica iz Ljubljane, Ivan Močnik iz Raven na Koroškem, Anton Oblak iz Brezovice pri Ljubljani, Al-

bin Pavlin iz Domžal, Bogomir Persič iz Ljubljane, Bojan Polak iz Ljubljane, Marko Prezelj iz Kranja, Vencislav Runko iz Ljubljane, Filip Sitar iz Radovljice, Konrad Sodin iz Slovenskih Konjic, Slavko Staroverski iz Radovljice, Radivoj Stepinšek iz Ljubljane, Janez Sterle iz Vrhnike, Viktor Stopar iz Ljubljane, Jože Šetina iz Ljubljane, Stane Škrlič iz Ljubljane, Peter Tulipan iz Kranja, Jože Ujčič iz Ilirske Bistrice, Fabio Valentič iz Kopra, Olga Vipotnik iz Ljubljane, Bogdan Vrančič iz Višnje gore, Stane Zorko iz Laškega, Nestl Žgank iz Titovega Velenja, Domicilni odbor II. grupe odredov, Garnizon JLA Ribnica, krajevna skupnost Radlje ob Dravi, Osnovna šola »I. primorski partizanski bataljon Simon Gregorčič« v Šempasu, osnovna šola »Simon Kos«, Podbrdo, Primorsko društvo Prebold, Posestvo Snežnik – Kočevska Reka, Tehnički muzej Železarna Jesenice, Vestnik koroških partizanov, Združenje borcev NOV Brežanjsko selo – Brežice Združenje borcev NOV Brinje, Ljubljana, Združenje borcev NOV Bršljin Novo mesto, Združenje borcev NOV Center Novo mesto, Združenje borcev NOV Ljubno ob Savinji, Združenje borcev NOV Loška dolina, Združenje borcev NOV Materija – Sežana, Združenje borcev NOV Postojna, Združenje borcev NOV Ziri.

PLAKETE ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVOBODILNE VOJNE JUGOSLAVIJE IZ ZAMEJSTVA SO PREJELI:

Vladimir Kenda iz Litije, Vladimir Premru iz Trsta, Reno Coiz iz Vidma, Guido Manfe iz Pordenona, Mario

Valcovich iz Gorice, Sekcija Vsedržavnega združenja partizanov Italije-ANPI iz Manzana, ki je plaketo prejelo na občinskem prazniku dneva borca v Izoli dne 3. julija 1982, Janko Male iz Sel na Koroškem, Anton Pečnik iz Bele pri Železni Kapli.

PLAKETE ZRVS JUGOSLAVIJE SO PREJELI:

Belokranjski, Dolenjski, Vzhodnodolenjski, Zahodnodolenjski, Dolomitski, Gorenjski, Kočevski, Koroški, Krinski, Krški, Loški, Notranjski, Pohorski in Soški odred.

II. grupa odredov ter slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Tone Tomšič, Ljubo Šerčer, Matija Gubec in Ivan Cankar.

Pozdravno pismo

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV IN POJ

ZVEZNEMU ODBORU BEOGRAD
REPUBLIŠKEMU ODBORU LJUBLJANA

Borci VII. SNOUB Franceta Prešerna smo se ob 39. obletnici ustanovitve brigade zbrali na srečanju v Križah pri Trziču, kjer je brigada 1944 izvajala akcije.

Zbrali smo se skupaj z občani in delovnimi ljudmi ter pripadniki JLA, posebno pa z mladino, da bi obudili spomine na slavne dni bojev in borb brigade in se dogovorili za ohranjanje tradicij narodnoosvobodilne borbe.

Sporočamo vam našo odločenost spoštovati in hraniti veliko dediščino našega voditelja, vojskovodja in državnika tovariša Tita, se zavzemati za utrjevanje samoupravnih odnosov ter za čuvanje največje pridobitve NOB, bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Obsojamo nasilje, ki se v svetu ponovno stopnjuje, posebno pa agresijo Izraela nad palestinskim ljudstvom.

Vključevali se bomo v vse aktivnosti, da bi dosledno izpolnili sklepe 9. kongresa Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije in sklepe kongresov Zveze komunistov, da bi odpravili nasprotja v družbi, utrdili gospodarstvo ter skupaj z mladim rodod, na katerega prenašamo tradicije NOB, delovali za napredek naše samoupravne socialistične skupnosti SFRJ.

Naj živi SFRJ in spomin na velikega učitelja in voditelja tovariša Tita!

Križe, dne 10. julija 1982.

BORCI, OBČANI, MLADINA
PRIPADNIKI JLA, ZBRANI NA
SREČANJU SKUPNOSTI BORCEV
VII. SNOUB FRANCETA PREŠERNA

Kako urejajo v Mariboru stanovanjsko problematiko borcev?

Komisija za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri SO Maribor se še vedno srečuje s stanovanjsko problematiko borcev. Čedalje več borcev namreč prosi za zamenjavo stanovanja. Pred leti so namreč sprejeli stanovanje v višjih nadstropjih brez dvigala, centralne kurjave, sedaj pa si zaradi starosti in bolezni želijo stanovanje, ki bi ustrezalo njihovu stanju. So pa tudi prime-

ri, ko želijo borci večja stanovanja zaradi odraslih otrok, ki so si ustvarili svoje družine in si stanovanjskega problema ne morejo sami urediti. Kljub vsemu pa na mestni organizaciji ZZB NOV v Mariboru zatrjujejo, da ni borca NOV, ki bi bil brez stanovanja.

Lani je bilo vloženih 20 prošelj za dodelitev novega stanovanja in 45 prošelj za zamenjavo stanovanja. Letos pa je vlože-

nih devet prošelj za dodelitev novega stanovanja in štiri prošnje za zamenjavo. Komisija je lani rešila osem prošelj za zamenjavo stanovanja. Letos je predvidenih 9.528.000 dinarjev za nakup stanovanj za borce NOV. Predvidevajo nakup petih stanovanj (dve dvosobni in tri enosobna stanovanja).

Na podlagi samoupravnega sporazuma o temeljih plana samoupravne

interesne stanovanjske skupnosti občine Maribor za obdobje 1981-85 se udeleženci tega sporazuma zavezujejo, da bodo skladno s srednjeročnim planom ZZB NOV Maribor namenili iz sredstev solidarnosti občine letno 6.932.000 dinarjev oz. v petih letih skupaj 34.660.000 dinarjev. Ta denar bodo namenili za financiranje nakupa 28 stanovanj (pet do šest letno) in za dodelitev kreditov za popravilo stano-

vanjskih hiš oz. stanovanj za 33 proslilcev letno oz. v petih letih skupaj za 115 proslilcev.

Za kredite so lani namenili in porabili 2.442.000 dinarjev. Enak znesek je načrtovan tudi letos. Tako je komisija odobrila kredit 44 od 49 proslilcev v lanskem letu. Letos pa je za dodelitev kredita vloženih 29 prošelj. Komisija ima pri svojem delu še vedno

probleme, ko odloča o dodeljevanju rednih priznavalnin, saj predlogi oz. mnenja krajevnih organizacij ZZB NOV niso vedno dovolj stvarna in utemeljena. Večkrat je treba pomanjkljive vloge oz. mnenja vračati in zahtevati ponovno obrazložitev. Prosilci kreditov pa največkrat zahtevajo mnogo višje zneske, kot jim lahko komisija glede na razpoložljiv denar odobri.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Lenart – Pobudniki dela na terenu

Iz poročila, ki ga je podal dosedanji predsednik občinskega združenja ZZB NOV Lenart Alfred Pirher, povzemamo, da so kljub zaostrenim gospodarskim razmeram precej storili za izboljšanje socialnih in zdravstvenih ter stanovanjskih razmer borcev v tej občini pa čeprav s skromnimi denarnimi sredstvi. Bila so tudi številna prizadevanja, da bi v posameznih primerih popravili njihove življenjske razmere, vendar pri tem niso popolnoma uspeli, že zaradi naštetih razlogov.

V šestih krajevnih organizacijah je vključenih 262 borcev in 21 VVI s povprečno starostjo 65 let. Čeprav je takšna njihova struktura, se delovanje borcev čuti v marsikateri Krajevni skupnosti in so tudi pobudniki številnih akcij in drugih manifestacij v kraju, kjer živijo in tam kjer delajo.

Borci so se na programsko volilni konferenci zavzeli, da bodo tudi v bodoče še naprej in še bolje sodelovali z mladino pri razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij NOB, vključujoč pri tem tudi naše samoupravljanje in nenazadnje, še skrbeli za spomenike in partizanske grobove.

Za novega predsednika so izvolili Eda Zorka-Mihca.

Drago Miklavc

Novo mesto – Borci – še vedno sredi življenja

Letna programska skupščina borcev NOV novomeške občine je bila 30. marca dober odraz vsestranske aktivnosti organizacije v lanskem letu. Poročila kot zanimivo razpravljanje delegatov, oboje je govorilo o aktivnosti na vseh ravneh, zlasti pa je zadovoljivo delo v organizacijah ZZB v krajevnih skupnostih. Nedavne letne programske konference ZZB krajevnih združenj so bile skrbno pripravljene in polne kritičnih misli, objektivnih razprav in pametnih predlogov. Po vsebini so bile

bogatejše od mnogih drugih sestankov krajanov in celo delegatsko sestavljenih skupščin. Tudi tu je bilo potrjeno, da je med člani borčevske organizacije kljub njihovim visokim letom polno zagnanosti za delo, veliko želja in zahtev po zdravem nadaljevanju razvoja samoupravne socialistične družbe.

Predsednik občinskega odbora ZZB NOB Vinko Bambič je v uvodnem poročilu med drugim podčrtal prav to aktivnost krajevnih združenj borcev: njihovi letni obračuni dela so bili povsod množično obiskani, skrbno pripravljene, razprave dosledno usmerjene k reševanju najbolj perečih družbenih vprašanj, skoraj nikjer pa niso govorili o osebnih vprašanjih borcev. Skromnost, tako značilna za našo organizacijo, je tudi tu potrdila pravo pot. – Spričo tako razgibanega dela krajevnih združenj – povprečna starost borcev v občini pa je že nad 65 let – tudi občinskemu vodstvu organizacije ni bilo težko delati. Občinski odbor se je lani sestal dvakrat, njegovo predsedstvo je imelo 7 sej, živahno pa je bilo tudi delo komisij. V občini je 295 osebnih invalidov in 315 družinskih invalidskih upravičencev, vendar pa v krajevnih združenjih še niso zaživele sekcije vojaških invalidov.

Lani je izkoristilo toplotsko-klimatsko zdravljenje 143 vojaških invalidov, 192 upravičencev pa je dobivalo invalidski dodatek. Socialno-zdravstvena skrb za borce je bila tudi lani zadovoljiva. Na klimatskem zdravljenju je bilo 243 borcev, oddih v Banjolah in Strunjanu pa si je privoščilo le 175 članov. Za taka letovanja mnogi borci še vedno ne vedo dovolj. Po zdravstveni liniji so poslane organizacije v Banjole lani še posebej 35 zasluznih članov ZZB. Letos naj bi bilo takih oddiha potrebnih, a socialno šibkih članov ZZB v Banjolah iz občine približno sto, predlagati jih morajo pa krajevna združenja. Na račun poslabšanih odnosov v dispanzerju za borce NOB v Novem mestu je bilo na skupščini precej ostrih pripomb in zahtev, da je treba te razmere takoj urediti.

Stanovanjskim vprašanjem borcev so v občini po zaslugi borčevske organizacije, razumevanja občinske skupščine in stanovanjske skupnosti zadnja leta namenjali vedno veliko skrb in denarja. Proti koncu gredo zato rešene potrebe po

družbenih stanovanjih za borce. Lani so vsi borci-prosilci stanovanjskih kreditov za zasebne gradnje in popravila stanovanjskih hiš dobili potrebno pomoč. Vse kaže, da bo v občini vprašanja te vrste mogoče zadovoljivo v celoti urediti že v najbližji prihodnosti.

Družbeno pomoč prejema v občini 180 upravičencev, veliko pa je takih, ki prosijo za enkratno pomoč. Glede reševanja takih prošelj bi morala biti krajevna združenja bolj objektivna, kot so bila doslej. Redno se sestaja tudi koordinacijski odbor za reševanje borčevskega dodatka za kmete-borce in rešuje njihove zahteve.

Poročila in razprava sta opozorila, da je treba uresničiti lani podpisani družbeni dogovor o splošnem družbenem varstvu, urejanju, združevanju in postavljanju spomenikov in drugih obeležij iz revolucije. Poudarili so, da je bil tak dogovor predlagan in sprejet predvsem zato, da bi te skrbi res podružbljali, saj mora te naloge v celoti prevzeti nase celotna socialistična skupnost. Ob 40. letnici slovenskih brigad in odredov, so med drugim poudarili, zlasti za borčevsko organizacijo skrb za enakopravno vključevanje pionirjev in mladine v pohode v osvobodjene kraje, po poteh partizanskih enot, ni in ne more biti le papirnati sklep!

Na skupščini so med drugim terjali, da je treba pri ohranjanju tradicij NOV povsod bolj poudarjati tudi politični in ne le vojaški pomen posameznih dogodkov iz revolucije. Borci tudi zahtevajo, da občinske skupščine dopolnijo oz. oživijo pravilnik o pogrebi, ker ga povsod ne uresničujejo dosledno.

Prisrčno in toplo so delegati pozdravili generala Lada Kocjana, ki jih je pozdravil v imenu republiškega vodstva ZZB NOV. Kot delegat borcev novomeške občine že tako sproti naslednje razgibano dejavnost organizacije. Hvaležni so mu za izredno bogat, pregleden in razgiban politični pregled številnih dogodkov in razmer doma in po svetu. Bilo je tako, kot »...da smo bili na dobrem medvojnem mitingu, kjer si, kot zvedel«, kakor so povedali po uspeli skupščini.

Tone Gošnik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Z vaje enote ABK obrambe

To ni stvar, ki se je ne bi mogli ubraniti

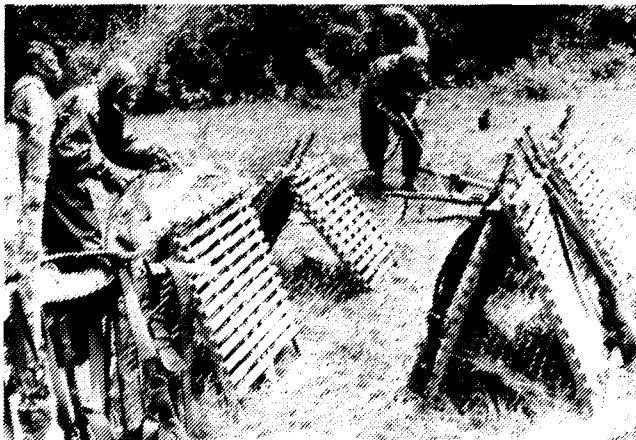
Sovražnik je s precejšnjimi silami pritiskal na naše enote, ki so se ogorčeno branile. Po velikih izgubah se je sovražnik umaknil in sklenil, da bo na delu bojne črte uporabil taktično jedrsko orožje. Okoli enajst ure dopoldan je nad bojiščem začela kraljevati zlovesča goba. Za vojake iz enote Velizarja Rabrenovića se je delo šele prav začelo. Prej so samo opazovali in ugotavljali, ali sovražnik ni mogoče uporabil biološkega in kemičnega orožja. Eksplozija taktičnega jedrskega naboja pa je sprožila reakcijo, katere so se vojaki in starešine naučili do potankosti.

Opazovalci na postajah so s posebnimi instrumenti beležili podatke, ki bodo veliko povedali o jedrski eksploziji. Po svetlobnem blisku in času zvočne zaznave eksplozije bodo določili, kje je padla jedrska raketa

Ko so opazovalci natančno določili mesto in območje kontaminacije, je poveljnik poslal ogrožene enote v zaledje, da bi se očistile in pripravile za nove boje. Tam so jih že čakali vojaki iz enote Velizarja Rabrenovića z vsem potrebnim za dekontaminacijo. Najprej so odložili orožje

Ko so vojaki odšli naprej, se je pravo delo za abekajevce šele začelo. Vso opremo in tudi orožje so morali natančno oprati in očistiti. Pri tem so jim v veliko pomoč sredstva, ki jih izdelujejo naši delovni ljudje v naših tovarnah in so plod našega znanja

Le nekaj metrov naprej pa so na posebna stojala odložili vso opremo. Nato so si v posebnih posodah oprali obutev. Pri tem so še posebej pazili, da so se dotikali vseh stvari, ki so bile izpostavljene učinkom jedrske eksplozije, samo z zaščitnimi rokavicami

Vojaki z bojne črte so oddali na čiščenje tudi obleko. Sami pa so odšli v improvizirane kopalnice in se skopali ter tako odstranili s sebe še zadnje jedrske delce. Vse to je bila samo vaja, vendar so vojaki iz enot Velizarja Rabrenovića delali tako, kot da gre zares.

Bojan Kuntarič

V korak s časom

Programi vojaškega strokovnega usposabljanja so široki in znotraj njih je dovolj prostora, da lahko vsaka organizacija ZRVS vnese svoje posebnosti. Kajti vse prelepa je ugotovitev na letnih konferencah, da so rezervni starešine med letom skrbeli za vojaško strokovno in idejno-politično izobraževanje članov in pri tem dosegli lepe uspehe. Resnica pa je nekeje v sredini.

Člani ZRVS, ki nimajo vojaškega razporeda, so pri tem najbolj prizadeti. Splošno vojaško usposabljanje po

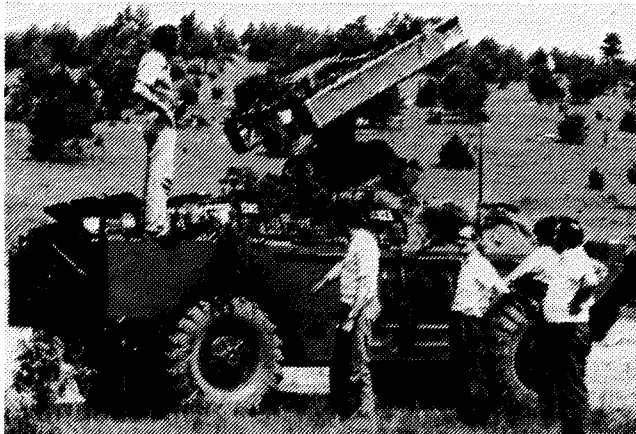
programih je odločno premalo, da bi obdržali raven uporabnega znanja. Na Sežanskem so tako začeli s konkretnimi oblikami usposabljanja. V program dela so vnesli in že uresničujo tudi usposabljanje starešin po zvrsteh in rodovih. Za to obliko dela pa je potrebno veliko truda vseh in tesno sodelovanje z vsemi sorodnimi ustanovami, predvsem z JLA. Tudi starešine, ki imajo vojaški razpored, ne smejo biti iz te oblike usposabljanja izključeni, saj razpored še ni dovolj.

Pred kratkim je skupina

starešin iz Sežane obiskala enoto tovariša Šehovića. Ogledala si je celotno vajo »Oklepni bataljon v napadu«. Odgovorni so si vzeli dovolj časa, da so pred vajo podali široko informacijo o taktični izvedbi in dinamiki

opreme. Na vsaki delovni točki so starešine dobili najpodrobnejše informacije in se tudi praktično usposabljali.

Občinska konferenca ZRVS Sežana že več let zelo

Ščasoma v vojaških šolah pridobljeno znanje zbledi. Sežanski rezervni starešine se proti temu borijo in imajo uspehe z usposabljanjem po zvrsteh in rodovih oboroženih sil

vaje. Tudi med samim potekom so sežanski rezervni starešine intenzivno sodelovali in skupaj ocenjevali smotrnost posameznih ukrepov.

Vsak se je seznanil z orožjem, ki so ga na vaji uporabili, in dobil okvirno sliko, kako poteka vaja z uporabo najsodobnejšega orožja in

uspešno sodeluje z enotama tovariša Šehovića in tovariša Stamenkovića. V obeh primerih je to sodelovanje pospešitev splošnega vojaškega usposabljanja, saj brez znanja in taktične usposobljenosti tudi operativna in strateška raven nista uporabni.

Franc Premrl

Skupna vaja

Tako kot prejšnja leta so se člani ZRVS v krajevnih organizacijah Stadion in Triglav v občini Ljubljana – Bežigrad tudi letos vestno pripravili na redno preverjanje znanja. Ob organizaciji sta za doseg zastavljenih nalog in ciljev pripravili strokovno seminarsko pripravo za svoje članstvo. Komiteja za SLO in DS v obeh krajevnih skupnostih sta sprejela pobudo ZRVS, da se tokrat v nalogu oziroma v preverjanju znanja vključujejo tudi obrambne strukture v obeh KS, in to civilna ter narodna zaščita. Tako se je po eni strani nalogu s svojo predpostavko bolj približala morebitnemu vojnemu položaju, s čimer je pridobila na celovitosti, po drugi strani pa je nudila ustrezno priložnost za preverjanje znanja in ukrepanje štabov CZ in NZ v obeh KS.

Taka zamisel pomeni nov način preverjanja znanja in obrambnega usposabljanja in ga kaže v naslednjih letih še izpopolniti z vključevanjem obrambnih struktur v delovnih organizacijah, šolah in stanovanjskih okoliših.

Dušan Miculinič

ZRVS in visoko šolstvo

Delegat mestne konference ZRVS Maribor Anton Gregorič-Jakec je na skupščini republiške konference ZRVS razmišljal tudi o oblikah organiziranosti in usposabljanja RVS v visokem šolstvu. Ob uveljavljanju in izvajanju zakona o vojaški obveznosti, po katerem odhajajo na služenje vojaškega roka dijaki po končani srednji šoli, ki med njimi tudi precej takih, ki v enoletnem služenju vojaškega roka končajo ŠRO. Po prihodu iz JLA ti rezervni starešine nadaljujejo redno šolanje na višjih ali visokih šolah. Ob upoštevanju, da traja redni študij na omenjenih šolah 3-5 let, se bo število rezervnih vojaških starešin vsako leto povečalo in bo v petih letih poleg predavateljev na visokih šolah tudi veliko število RVS med študenti. To dejstvo narekuje, da bo treba v teh ustanovah poiskati rešitev za organiziranost rezervnih vojaških starešin, pa naj bo v katerikoli organizacijski obliki.

Res je, da bodo redni študentje RVS v svojem obveznem šolskem programu pri predmetu »osnove obrambe in zaščite« teoretično dopolnjevali pridobljeno znanje v JLA, ne bodo pa se mogli udeležiti obveznega dopolnilnega izobraževanja za RVS, ki ga izvajajo po krajevnih organizacijah ZRVS. To obveznost bi lahko uresničevali le tisti študentje – člani ZRVS, ki stanujejo v bližnji okolici. Vsi ostali, ki ne stanujejo v kraju stalnega prebivališča in se tja vozijo enkrat tedensko ali mesečno, pa bi skoraj v celoti izostali od dopolnilnega izobraževanja RVS.

Po mnenju Antona Gregoriča-Jakca bi ob primerni organiziranosti RVS na visokošolskih ustanovah in prilagoditvi dopolnilnega pouka njihovemu že obveznemu programu konkretne prak-

tične vaje lahko s pomočjo predavateljev predmeta »osnove obrambe in zaščite« izvajali enako kakor v krajevnih organizacijah ZRVS. Z organizacijo aktivov RVS na visokih šolah bi lahko dosegli postavljene smote.

Težava je le v političnem in organizacijskem delovanju pri študentih, ki dnevno migrirajo iz kraja bivanja v šolo in nazaj, saj bodo v mnogih primerih prav ti študentje izpadli iz organiziranih oblik dela. Najbolj primerno bi bilo, če bi organizirali samostojne aktivne pri krajevnih konferencah ZRVS tam, kjer je sedež šole. Ti samostojni aktivni bi lahko imeli avtonomen program usposabljanja in bi zato tudi člani teh aktivov bili oproščeni vseh oblik usposabljanja v krajevnih konferencah ZRVS, družbeno in politično pa bi bili vezani poleg delovanja v samostojnem aktivu na šoli še v krajevni konferenci ZRVS, kjer živijo. Z organiziranjem RVS na visokih in višjih šolah bi prav gotovo pridobili pri kvaliteti izvajanja obrambnih aktivnosti in pripravljanje, kakor tudi pri afirmaciji organizacije ZRVS in članstva. S takšnimi oblikami delovanja bi med mladimi lahko povečali zanimanje za vse aktivnosti v okviru SLO in DS, kar v preteklosti ni bila praksa na visokih šolah. Ob kadrovanju v vojaške šole, še posebej pa v ŠRO, pa vedno bolj pogosto ugotavljajo, da ni kandidatur in da mladi ne želijo v te šole. Zato bo treba na tem področju storiti mnogo več kot doslej in mlade zainteresirati za te šole. Anton Gregorič-Jakec je predlagal, naj predsedstvo ZRVS Slovenije sproži pobudo v okviru Zveze rezervnih starešin Jugoslavije in v sodelovanju z veznim sekretariatom za ljudsko obrambo, da se ta problematika ustrezno uredi.

M. K.

Obiskali so letališče

Že vrsto let občinska konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin Bežigrad prireja ob koncu letnega programa dela strokovni izlet za svoje aktiviste, ki so bili nosilci strokovnega in idejnopolitičnega usposabljanja starešin in mladine. Letos so obiskali vojaško letališče v Brezicah. Med potjo so se ustavili v Zužemberku, kjer jim je pred spomenikom 1400 žrtvam NOB spregovoril predsednik krajevnega odbora ZB NOV in jih seznanil s takratnimi dogodki. V Brezicah so jim gostitelji v domu JLA prikazali filme o

načinu delovanja vojnega letalstva v vojnih razmerah ter sredstva, ki jih uporabljajo, zlasti lahke bombnike in lovski letala. Prikazali so tudi vso sodobno protizračno oborožitev in elektronska sredstva. Na letališču so si rezervni vojaški starešine ogledali nekaj vrst lahkih bombnikov in izvidniških letal, njihovo oborožitev ter protizračno topništvo. Nad vse je bil zanimiv ogled muzeja o razvoju letalstva v času NOB, ki je dala pomemben prispevek k osvoboditvi naše domovine.

Dušan Rebolj

»Raport« iz Pulja, s filmskega festivala

Devetindvajsetič v minulih devetindvajsetih letih je v Pulju v sklepni julijskih dneh spet vse živo. Prvi festival jugoslovanskega filma je v zgodovini naše kinematografije zabeležen leta 1954 – in tako bo ob letu, če pojde vse po sreči, na vrsti še en častitljivi jubilej.

Z letošnjimi enaintridesetimi filmi se seštevek vseh jugoslovanskih igranih filmov, kar jih je bilo posnetih od zgodnjih povojnih let sem, povzpema k številki 650. Statistika vselej rada poudari še to, da je kar tretjina vseh teh filmskih del obravnavala dogajanja v času narodnoosvobodilnega boja. Dolga leta so bili ti in taki filmi celo v večini, zlasti v povojnem času, ko je šlo pravzaprav za sodobno tematiko, ne za zgodovino, kar dandanes čas izpred štirih desetletij v mnogočem je. Pa vendar je t. im. partizanska tematika tudi še danes za jugoslovanski filmski izraz izjemno živa in aktualna.

Nekaj filmov, ki se ozirajo v dogajanja, doživetja in travme preteklosti, se bo na festivalskem platnu zvrstilo tudi letos. Med njimi je nemara najbolj izrazit črnogorski film »13. julij«, nastal v znamenju velikega projekta črnogorske kinematografije in črnogorske televizije, saj so hkrati s filmom posneli tudi nadaljevanko v sedmih delih, ki si jo bomo najbrž lahko kmalu ogledali tudi prek malih zaslonov. Film je bil pred nedavnim predstavljen tudi na mednarodnem filmskem festivalu v čeških Karlovih Varyh, kjer je bil menda deležen precejšnje pozornosti.

Svoje vnovične vojne teme so se lotili tudi kosovski filmski delavci, ki so posneli »malo panorama doživljanja v minuli vojni« skozi optiko otrok, ovčjih pastirjev. Naslov: »Zajec s petimi nogami«.

V detektivko zaobrtna je srbska varianta »partizanskega« filma – »Kraljevskega vlaka«.

Prizor iz filma »Gremo dalje« Zdravka Šotre

Umetniško šibak, gledalsko učinkovit – takšna bodi njegova telegramska oznaka.

Pa so tu še bosanski »Vonj po dinjah« in še nekateri poskusi oziranja v revolucionarno preteklost iz zornega kota sedanjih življenjskih izku-

stev.

O vsem, kar smo in še bomo videli (festival se bo iztekel šele zadnji julij-ski dan), bomo pisali posebej in nadrobneje. Tudi o vseh drugih, predvsem angažiranih sodobnih temah, ki jih med 31 filmskimi deli pač ne manjka.

Sele ogled celotne nove produkcije nam bo povedal, ali je jugoslovanska filmska ustvarjalnost s svojimi tematskimi izbori, s svojo mislijo in s svojo senzibilnostjo kos klimcem časa, v kakršnem živimo.

Viktor Konjar

Zapis o knjigi

Od kod Hitlerju denar?

V štiridesetih letih od Hitlerja sem zanimanje za njegovo »kariero« zmagovitega vzpenjanja k oblasti in kasnejšega ubijalsko-samomorskega padca ter s tem za celotno dramatično krivuljo nacistične epizode v bolečih zgodovinskih prelomih prve polovice našega stoletja ni niti malo uplahnilo. Bilo bi seveda pričakovati, da so vse nepreštete zgodovinske in druge študije o fenomenih te nemške inace nacionalističnega totalitarizma povedala že vse, kar je sploh povedati mogoče. Pa se na lepem izkaže, da temu ni tako. Še daleč ne. Knjiga, katere nastanku je botrovala raziskovalna vna ameriškega finančnega eksperta Jamesa

Poola (ob izdatni pomoči njegove soproge Suzanne), je prišla kot presenetljivo razkritje neskončnega niza dejstev, ki jih doslej v javni rabi bodisi nismo poznali ali pa so tičala kvečjemu v skritih kotičkih zavesti. Tema, ki sta ji oba Poolova namenila svoj razmeroma obsežni in predvsem zelo nadrobni popis, podaja odgovore na temeljno vprašanje: »Who financed Hitler?« – Kdo je financiral Hitlerja in njegov vzpon k žezlom voditeljske oblasti v Nemčiji v razponu štirinajstih let, ki so sledila koncu prve svetovne vojne tja do njegovega vstopa v kanclersko pisarno v usodnem letu 1933?

Z mnogoterimi novimi

osvetlitvami je v knjigi podana vsa podtalna politična panorama skrivnih vezi Hitlerjevega gibanja z nemškimi in tujimi denarnimi mogotci v izredno zamotanem, čeprav logičnem prepletanju interesov, ki so obvladovali življenjska prizorišča. Ves ta popis je kombinacija pretehtanih povzetkov iz sila razvejane literature, ki obravnava Hitlerjev fenomen, z ugotovitvami avtorjevih lastnih raziskav, intervjujev, primerjav in drugih načinov preverjanja, ki jim je botrovala njegova domala »knjigovodska« radovednost. Segala je do najintimnejših personalnih detajlov, ki pa si jih je bilo treba ogledati z vseh strani in si jih kolikor

mogoče argumentirano obrazložiti. Temeljno vprašanje je bilo in ostaja: kaj je bilo tisto, kar je v eliti nemške kapitalistične aristokracije pa tudi politične in vojaške hierarhije vzbujalo tolikšno zaverovanost v njegovo odrešeniško poslanstvo? Je res vse to dosegel z močjo in s smermi svoje volje, ki ji je dajal duška v nešteti, takorekoč vsakodnevnih govorniških nastopih v tistem ducatu let pred imenovanjem za nemškega kanclerja?

Več kot očitno je, da je bilo topla greda za vse, kar je dosegel in kar se je zgodilo, stanje nemškega ekonomskega in obče družbenega življenja po versajski pogodbi, s katero so zmagovalci Nemčijo kaznovali za njeno sproženje prve svetovne vojne. Ta kazen je bila seveda v interesu njenih poprejšnjih imperialističnih konkurentov, ki so se s totalnim onemogočanjem vnovičnega nemškega vzpona otresli nevarnega tekmeča. Nemčija je bila zavoljo tega v vseh svojih strukturah globoko gmotno in moralno prizadeta, šokirana in užaljena. Prizadeti so bili brez izjeme vsi njeni družbeni sestavi: delavske množice zavoljo skrajnega življenjskega minimuma in milijonske nezaposlenosti, srednji sloji zaradi nezadržnega obubožanja in nacionalna »smetana« zavoljo zavrtih možnosti svoje nadaljnje reprodukcije. Nemčija je na vseh področjih doživljala depresijo in propadanje. Weimarska vlada ni našla nikakršne oporne točke, da bi se prisilila Zahoda kakorkoli učinkovito zoperstavila. Kriza se je nenehno poglobljala, z njo vsesplošno

nezadovoljstvo, v notranjosti tega razkrojenega tkiva pa so se porajala gibanja, ki so terjala nemško obnovo, rešitev izpod »versajskega jarma« in bojevitost, agresivno rehabilitacijo. Bilo jih je več, toda kot najbolj obstojno, za takratno bolelost nemškega duha najbolj »obetavno« se je izkazala prav Hitlerjeva nacistično-rasistična vizija – njegov projekt »odrešitve« izpod »židovske in komunistične zarote«, kot je označeval represijo, nagrmadeno nad takratno Nemčijo. Ta je iskala svojega odrešenika in si ga našla – z oporo domala vseh takratnih konstitutivnih sil, z velikimi tovarnarji, generali, političnimi močnimi in drugimi vplivneži na čelu. Hitler si jih je spretno pridobival in z njihovo naklonjenostjo vred tudi njihovo denarno podporo, ki mu je – v dialektičnem sosledju – omogočala vse večji in večji propagandni zagon, še več privržencev, še več denarja, še več moči in naposled prevzem popolne oblasti.

Študija Jamesa in Suzanne Pool ni samo zgodovinsko-publicistični sumarij, ki nas intenzivno seznanja z dogajanjem Hitlerjevih »zgodnjih let«, temveč tudi posebne vrste »priročnik« za današnjo rabo. Na naštetih primerih Hitlerjevih podtalnih finančnih povezav se lahko poučimo, kakšne so te podtalne relacije nasploh, pa seveda tudi v sedanjih, kvaliteto drugačnih, a politološko enakovrednih zgodovinskih situacijah: kdo bo koga, kdo si bo znal prigrabiti več politične in gmotne moči – to je vselej aktualno vprašanje.

Viktor Konjar

Tudi letos – harmonikarski pozdrav s planin

Blejsko turistično društvo Pokljuka prireja (pod pokroviteljstvom domaćilnega odbora Prešernove brigade ter tovarne glasbil Melodija Mengeš) vsakoletno prvenstvo slovenskih harmonikarjev. Pokljuka tako nadaljuje svojo tradicijo in vstopa s to vsakoletno harmonikarsko prireditvijo že v drugo desetletje.

Tekmovalni pogoji so že dodobra ustaljeni: nastopajo lahko harmonikarji-amaterji (z diatoničnimi harmonikami), vsak s po eno narodno in s po eno partizansko melodijo. Nastop sme trajati največ osem minut. Tekmovanje je namenjeno ohranjanju obojnega izročila: slovenske narodne pesmi, ki je dajala našim ljudem dolga stoletja zavest slovenske pripadnosti in jo ohranila tudi nam, ter izročila partizanske pesmi, ki je borbem vlivala pogum v najtežjih urah in ob najtežjih juriših, sovražnika pa naganjala v beg. Tako skuša tudi harmonikarsko tekmovalje prispevati svoj delež k ohranjanju dragocene zgodovinske dediščine.

Najboljši izvajalci prejmejo poleg praktičnih nagrad in plaket tudi prehodne nagrade. Gre za veliko gorjuško čedro ter za kip partizana-harmonikarja.

Rok prijav (z vplačilom »startnine« v znesku 100 din na žiro račun 51540-078-82058) je 10. avgust 82 na naslov Turistično društvo Pokljuka, Bled, poštni predal 33.

Ni več niti pasjih dni

To pesem najbrž vsi poznamo: Vse se je spremenilo! Nekaterim se očitno toži po starih časih in razmerah, kakor tistim gospodom, ki večkrat potihem vzdihujejo: Rad bi bil spet enkrat pošteno lačen! Namreč ta ali oni je dan za dnem presit in živi v večnem strahu pred infarktom, rakom, visokim krvnim pritiskom... Včasih vsega tega ni bilo, pravijo, in toži se jim po tistih dneh, ki so bili za marsikoga izmed nas – pasji. Morda se še kdo spominja in meni: Bili so res pasji časi! To bi tudi radi vabili mladini v glavo. Toda mladina ni nikdar razumela staršev, zato dandanes menda le še mi, kar nas je predvojnih fosilov, vemo, kaj so pravzaprav pasji dnevi. Tako smo imenovali tiste, v pratiki zaznamovane poletne vroče dni, ki so se jih zlasti bala uredništva dnevnega časopisa. Zdelo se je, da se je v pasjih dneh vse ustavilo in tako je vladala tudi v glavah smrtna tišina; nobena znosno pametna misel ali zamisel se ni zbudila. O čem bi naj psalo časopisje? Tedaj ni bilo niti prometnih nesreč, ki so dandanes vsakdanje in mimogrede pospešujejo časopisje z osmrtnicami. Skratka, vladalo je splošno mrtvilo. Nikjer ni izbruhnila vojna, o Izraelcih smo nekaj brali le v Svetem pismu, Mussolini, Hitler, Franco in drugi zgodovinski norci niso spremenili vsega sveta v norišnico in klavnico. Po svetu so padale vlade, kar je bilo nekaj vsakdanjega; »padale« so – pomislite! – cene in »padala« je zaposlenost. Torej: bilo je neznansko dolgočasno – nikjer nič novega, ne na zahodu in vzhodu. Edina korist: ljudem ni bilo treba brati časopisja.

Če smo že pri televiziji, ji je treba priznati, da vsaj ta veljanska pridobitev naše napredne dobe dandanes kar zgledno nadaljuje izročila nekdanjih pasjih dni, ko ni bilo treba nikomur brati časopisja; ali je v dandanašnjih pasjih dneh treba komu gledati televizijo? Zdi se, kakor da nam zvesto slika občutja, zaspanost, mrtvilo in puščobo pasjih dni nič kaj slavne preteklosti. Seveda, mundial je letos rešil televizijo, televizija pa je osrečila svet s svojo nepogrešljivo službo »narodna«. Tako sta nogomet in televizija pripomogla, da se je obdobje pasjih dni skrajšalo. Te zasluge ni mogoče preceiniti. Svet je tako hoče noče lahko pozabil ali spregledal, da so v Libanonu potomci izvoljenega ljudstva z največjo vna (in uspešno!) pobijali ljudi, od otrok in nosečih mater do vsakogar, ki je bil še vsaj malo živ. Kaže, da so ti poklicni ubijalci in uničevalci napravili res uspešno šolo, ki bi se morala imenovati po Hitlerju. No, kdo se še zanima za vse to? Ali: kdo se je zanimal za takšne dogodke, ki spričo drugih, zgodovinskih, zbledijo? Kdo bi pa v teh pasjih dneh govoril v eni sapi o mundialu in Libanonu?!

Sicer pa je vse tisto, kar zdaj beremo ali mimogrede vidimo na televiziji, npr. konferenca z razoroževanju, novica zgolj za pasje dni.

efes

Admiral Ljubo Truta pripoveduje o svoji bojni poti

Od Dalmacije do Trsta

»Na otoku Zlarinu, od koder sem po rodu, so bili že generacije nazaj moški predvsem pomorci in ribiči. Morje in barka, prostornost vodovja in skopost koščka zemljice, kjer smo odrasli.« Tako se predstavi kleni, zagoreli možak, še preden spregovori o vojni in lastnem doživetju štirih vojnih let.

Dvainštiridesetega, ko ni bilo več mogoče obstati doma, ko je postalo prenevarno, je odrinil med partizane v severno Dalmacijo in Liko. Pravzaprav najprej v hrib na Knin, kjer se je tisti čas zadrževal Severnodalmatinski odred: »Bili smo hude boje, vendar mi je bolj od vsega tega ostalo v spominu, kako neverjetno vsestransko podpora smo imeli v narodu tistih krajev.«

Ljubo Truta se je v začetku 1944. leta znašel tudi na našem najslavnejšem partizanskem otoku – Visu, kjer je opravljal nalogo načelnika štaba Prve dalmatinske proletarske brigade: »In tam sem srečal mnogo Slovencev, s katerimi sem še do danes ohranil odlične prijateljske vezi. Da, mnoge ljudi iz vse Jugoslavije sem srečal na otoku,« je pripomnil in dodal, da je bil Vis pač Jugoslavija v malem.

»Vojne poti pa nisem končal v bojih za Dalmacijo, ampak sem jo zaozkrožil z osvoboditvijo Trsta.«

S poti proti Trstu, ki je bila polna bitk z umikajočim se sovražnikom, nam je Ljubo Truta opisal dva drobca, dva dogodka, ki še danes v njegovem spominu, poleg ostalih obkrožata vojaške dogodke, boje in zmage s tisto toplino človečnosti in vere, ki je borcem in prebivalcem Primorja in Istre dajala moči, da so zdržali vse nečloveške napore in zrenje v smrt.

»Ko smo osvobodili Cres in Lošinj, me je objela bojazen, da nimamo več dovolj moči, da bi premagali z minami posuto pot prek morja in nadaljevali z osvobajanjem Istre. Takrat sem bil komandant Devete dalmatinske divizije in sem moral v večji meri o tem sam odločati. Bili smo v zanosu, vlekle nas je naprej, hkrati pa je prežala na morju zver v obliki potuhnenih in smrtonosnih min. Težilo me je kot veliki kamen. Gledal

sem borce, čutil njihov polet in očitajoče poglede. Hkrati pa sem čutil neznansko odgovornost za njihova življenja. V zadnjih bitkah smo imeli majhne izgube, pa da bi se nam zdaj kaj zgodilo?

Tega nisem smel niti pomisliti. Končno smo s pomočjo domačinov z izredno previdnostjo prepluli tisti delček morja, ki nas je delil od istrske obale.

Niti ena žrtev ni padla in strah, ki je odpadel z naših ramen, nas je storil lahkotne. Vsa naša pot proti Trstu je bila tako obsijana s posebno zmagovitostjo. Tej so sevda velik delež dodali domačini. Pričakali so nas z zastavami z vsem dobrim, kar je v tej vojni še ostalo v skritih zalogah...

Nekega dne smo se z avtomobili (imeli smo jih več, odvzeli pa smo jih zaletim Nemcem) vozili po že osvobojenem delu Istre. Šofer avtomobila, kjer sem se vozil tudi jaz, je zadnji hip sredi ceste opazil čepečega dečka, ki sploh ni slišal hrupa in tudi ni videl ničesar okrog sebe, saj je zaverovano nekaj pisal po cestišču.

Poskakali smo iz vozila in ga obkrožili. Že smo ga hoteli nadreti, okregati, ko smo se skoraj vsi hkrati zastrmeli v velike, neenakomerne črke: VSE JE NAŠE! Te besede, ta deček sredi ceste, veste, to nam je pomenilo tisti hip največjo nagrado za vse izbojevano. Bili smo ginjani, ponosni, noro srečni.

Eden takih dogodkov mi je ostal v spominu tudi s komaj osvobojenega Lošinja. Sovražnik je komaj dobro zapustil mesto skupaj z nekaj podrepniki in razmestili smo se po hišah. Nekatere naše tovarišice so odšle v bolnišnico. Po opravljenih nalogah so se zbrale v neki sobi za osebje. Tam smo jih »zasačili«. Bil je za vojno in naš pohod nadvse nenavaden pogled. Dekleta, ki so komaj pred nekaj urami korakala v partizanskih vrstah, so našla v omarah ženska modna oblačila in jih pomerjala. Ogledovala so se v skromnem zrcalu in se kot otroci veselila. Stali smo pri vratih in gledali, gledali. Ves čas te dolge vojne so bile med nami v hlačah in škornjih, v gozdarjih in vseh mogočih vojaških oblačilih. Zdaj pa so se v hipu spremenile v prelepe vile, v nadvse ženstvene podobe, ki so jih sanjale v premnogh deževnih pohodih, ko je voda klokotala v obuvalih, ko je pokalo vse naokoli. Bilo je kot sončni žarek, kakor topla sapa pomladi. Oči so nam obvisle na svilenih oblekah, na klobučkih in čevljičih s petami. Toda bil je le hip. Le minuta postanka. Kajti naša pot še ni bila končana.

...Naše tovarišice so že čez nekaj ur, spet v hlačah in škornjih, s torbicami prve pomoči čez ramo, korakale čez Istro – proti Trstu. Nam pa je tudi ta majhen dogodek pomenil bližino svobode.«

B. Ž. J.

Nedjo Parežanin iz Bileče v Hercegovini

Bolečina za padlimi tovariši

»Dan zmage nad sovražnikom v drugi svetovni vojni sem pričakal v osvobojenem Sarajevu. Čeprav je bilo to naše mesto osvobojeno že 6. aprila, je bila prava gneča in veselica 9. maja.

Povlekla me je s seboj silna množica razposajenega ljudstva in kar vrtele se mi je v glavi od vrveža. Naenkrat pa me je pri srcu stisnilo. Prerinil sem se s ceste v bližnji park in glasno zajokal. Predme so v prividu stopili moji najljubši vojni tovariši, ki niso dočakali sreče tistega sarajevskega dne. Spomnil sem se Vlada Vučinića, Krsta Bobota, Vuleta Vujnovića, Vlade Tomanovića in Jovana Bobota, samih prekrasnih tovarišev, junaških borcev in prekaljenih revolucionarjev.

»Jovo je padel že 1942. leta kot komandant bataljona; o njem je krožila legenda, da so ga obkolili četniki, in ko je videl, da ni izhoda, se je z zadnjim nabojem ubil sam. Vendar se četniška golazen še tri dni ni upala približati mrtvecu, ker se je bala, da se ta le pretvarja.

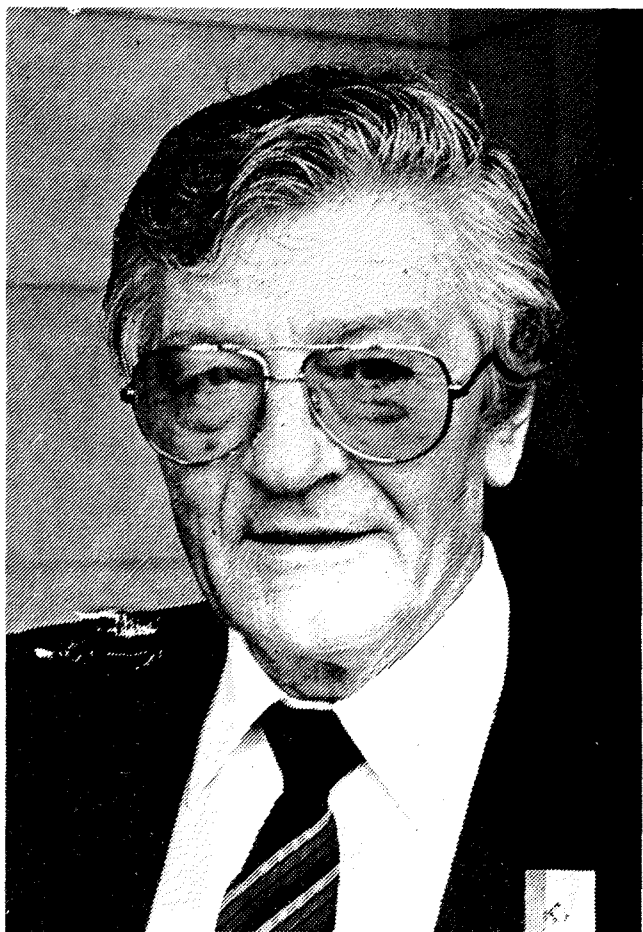
Krsto Bobot je bil politkomisar, moj dober tovariš iz partijske celice. Padel je junija 1942 v Izgorih, ko je branil partizansko bolnišnico. Noben strel ni padel. Zgodilo se je v megleni, deževni noči na straži. Zjutraj so ga našli tovariši z nožem v hrbtu, poleg njega pa mrtvega četnika.

Moj tretji prijatelj Vule, se je potem, ko je bil v boju ranjen in ko je naglajal bolničarke ki težjim ranjenecem, sam ustretil, ker je kazalo, da bo padel Nemcem v roke.

Četrti, Vlado Tomanović, je bil namestnik komisarja 10. hercegoveške brigade. Tudi on je bil v bojih na Sutjeski hudo ranjen...

Peti, Jovan Bobot, je padel kot komandant bataljona v končnih operacijah za osvoboditev Hercegovine, braneč mostove na Neretvi, da jih ne bi zrušili bežeči Nemci.

Tistega dne sem v sarajevskem parku glasno jokalo za njimi in preganjala me je misel, da ni načina, kako bi tem svojim dragim tovarišem sporočil, da smo zmagali. Vsi smo bili po rodu iz istega kraja, jaz sem bil med njimi najmlajši. Vsi smo v začetku delali v isti partijski celici... Kadarkoli nanesemo pogovor na vojno, na moja vojna doživetja, velja moja prva misel tem fantom, ki so me tudi učili abecede revolucije, ki

so pomenili del moje mladosti in zorenja.«

Tako o vojni Nedjo Parežanin, Hercegovac od glave do pete, danes član predsedstva RO ZZB NOV Bosne in Hercegovine in predsednik komisije za izdajateljsko dejavnost pri tem organu.

O povojnem delu v CK ZK BiH nam je tudi pripovedoval, pa o desetletnem delu pri Bosnafilmu, kjer je bil direktor.

»V času mojega aktivnega dela pri filmu smo posneli kar nekaj filmov na partizansko tematiko. Kar spomnite se jih: Kozara, Bitka na Neretvi, Sutjeska, Konjuh planinom, Valter brani Sarajevo, Diverzanti, Most, Desant na Drvar... To je tematika, ki nikoli ne bo izčrpana. Treba jo je predstaviti generacijam, ki prihajajo. In treba jo je predstaviti tako, da jim bo čim bližja. Tudi kot predsednik komisije za izdajateljsko dejavnost pri RO ZZB NOV Bosne in Hercegovine si prizadevam, da bi ti naši borci več pisali. Čeprav seveda ni mogoče reči, da na tem področju ni bilo že nekaj storjenega. Prizadevamo si, da bi postalo to delo še bolj organizirano, da ne bi bilo preveč samih osebnih spominov in da bi tovarišem in tovarišicam, ki se pisanja lotevajo, lahko pomagali tudi s posredovanjem strokovne pomoči. Prizadevamo si tudi, da bi to področje dela bolj podružbilo, da vsega tega dela ne bi opravljali le borci sami, da bi se bolj čutilo sodelovanje z mladimi.

Zlasti o letu 1943, o partizanskih brigadah, ki so se borile v Bosni in Hercegovini, bo treba še mnogo napisati. Tudi o krajih in ljudeh.«

Nedjo Parežanin ob tem pogovoru razmišlja tudi o načinih, metodah dela pri pisanju na tematiko NOB: »Vsi ti spomini, zgodovinski zborniki, monografije in še vrsta podobnega čtiva morajo brez dvoma biti hkrati tudi zgodovinsko gradivo, dokumentacija o nekem času in ljudeh, o slavni in še vedno bližnji zgodovini. O tem ni nobenega dvoma. Vendar ne smemo pozabljati, da imajo ali bi morali imeti pri vsakem takim delu svoje naloge in zadolžitve tudi literati. Ne gre zato, da bi olupševali in »likali« določena dejstva, ampak, da jih pripravijo ali pomagajo spraviti v takšne oblike, ki so za mladino privlačne.«

Srce mu nagaja, bolezen pritiska, toda kljub temu nima obstanka doma. Na borčevskem kongresu, kjer smo opravili z njim tale pogovorček, ga je skelela komaj zaceljena rana po prestani operaciji. Pa še pomislil ni, da bi odšel v hotelsko sobo na počitek. »Tukaj je spet ena od priložnosti, da se srečamo, da si izmenjamo misli o vrsti vprašanj našega skupnega razvoja v tej državi. Navsezadnje še vedno redno spremljamo vsa dogajanja, smo v njih tudi aktivni in nam zato rej ni vseeno, če stvari ne grejo, kot bi morale iti.«

Bojana Žokalj-Jesih

Ob 40-letnici požiga Zlatega polja

Sovražnik je med narodnoosvobodilno borbo na različne načine skušal streti odpor slovenskega ljudstva, eden izmed njih je bilo tudi požiganje vasi in streljanje prebivalstva v njih. Tako usodo je doživel tudi območje krajevne skupnosti Zlato polje. Drugega avgusta 1942 bo minilo 40 let od tega žalostnega dogodka, ki se ga nekateri krajanje tega območja še zelo dobro spominjajo.

Prvi borci s tega območja so v partizane odšli že v letu 1941, ko se je po bitki na Golčaju v te kraje zatekel Janez Hribar. Med organizatorji naprednega gibanja in odborov OF je potrebno omeniti Naceta Strlekarja in Toma Brejca, eden izmed prvih borcev pa je bil tudi Vinko Novak iz Trnovca, ki so ga Nemci kasneje v Dragi ustrelili.

V zgodnjih jutranjih urah so 2. avgusta 1942 sovražniki prišli na to območje, najprej policija, nato pa vojaki in že dopoldne so padle prve žrtve, kajti če se je kdo le premaknil, so ga ustrelili. Po 15. uri je njihova komisija pričela z delom, pregledovali so sezname družinskih članov ter ljudem ukazali, naj se v dobrih 15 minutah pripravijo, da bodo izseljeni v

taborišča. Iz sleherne vasi (Obrše, Trnovce, Pdgora, Mala Lašna, Zlato polje, Brezovica) so vse prebivalce zgnali na konec vasi, moški so stali ob zidu in grozili so jim, da jih bodo pobili, če bo le kje počilo, ženske in otroke pa so spravili pod kozolec »toplar«.

Partizani so bili sicer v Bližini, vendar jih je bilo premalo, da bi karkoli storili. Vse prebivalce so odgnali v šolo v Zlatem polju, kjer je bil popis. Moške so spravili v klet, ženske in otroke pa v cerkev. Vse to se je zgodilo v nedeljo, v ponedeljek pa so moške odgnali v Trnjava in od tu v Begunje, ženske in otroke pa v Šendvid nad Ljubljano. Ko je odhajala zadnja skupina, je že lahko videla dim, ki se je kadil iz zažganih domačih in gospodarskih poslopij. Nemci so zažigali postopoma, tako da je gorelo več dni. Tedaj so bili 3 vaščani ubiti, umrl je 1 otrok, kasneje pa je umrl tudi neki ranjenec. Požganih je bilo čez 60 domačij.

Sicer pa je to območje kasneje prešlo vse težave povojne obnove in graditve, marsikaj dobilo, marsičesa tudi ne, danes pa na tem območju aktivno delajo družbenopolitične organizacije

(ZZB ima čez 30 članov) in organi krajevne skupnosti. Njihove želje so skromne, kajti zavedajo se, da so časi, v katerih živimo, neprimerni za velike investicije. Veseli so, ker imajo urejeno električno omrežje, ker ima skoraj vsaka hiša pitno vodo, nimajo pa niti enega telefonskega priključka in tudi z dolino bi radi bili bolje povezani. Radi bi asfaltirano cesto, ki bi morda omogočila tudi avtobusno povezavo z dolino. Nekaj čez 200 jih je vseh skupaj, želijo si, da bi se več ljudi vključilo v različne organe, da bi še bolj zaživel delegatski sistem. Več zaupanja zadnje čase izkazujejo tovarišicam, ki so v svoje roke prevzele tudi svet KS, pa tudi mladini precej zaupajo, čeprav menijo, da včasih ne najde pravega interesa ali pa poti.

Stirideset let je dolga doba, dolga tudi za krajane krajevne skupnosti Zlato polje, ki so v tem času marsikaj pridobili in tudi marsikaj spoznali, med drugim tudi to, da je treba zaupati predvsem v lastne sile in z lastnim delom graditi bodočnost. Tako bodo delali tudi vnaprej, prepričani, da jim kot doslej tudi poslej družba ne bo stala ob strani.

Tomaž Novak-Srečo - partizan iz Zlatega polja

Tomaž Novak se je rodil 7. septembra 1913 v vasi Obrše v Zlatem polju. Tu je obiskoval osnovno šolo in ker je bila kmetija majhna, se je kar kmalu zaposlil v tovarni kleva v Ljubljani. Že od rane mladosti je sodeloval v organizacijah, ki so se borile za pravice delavcev in kmetov, saj je na lastni koži občutil izkoriščanje in zatiranje. Sleherni dan se je s kolesom vozil na delovno mesto, v njem

pa je rasla volja do borbe in pripravljenost na žrtve. Bil je med prvimi, ki so se vključili v NOB. Sprva je deloval doma, v bunkerjih je zbiral hrano in municijo, potem pa, ko so Nemci domačijo požgali, je ostal v partizanih, kjer so mu dali ime SREČO. Sprva je bil v Kamniškem bataljonu, kasneje pa v Šlandrovi brigadi. Opravljal je vrsto pomembnih funkcij, med drugim je bil namestnik ko-

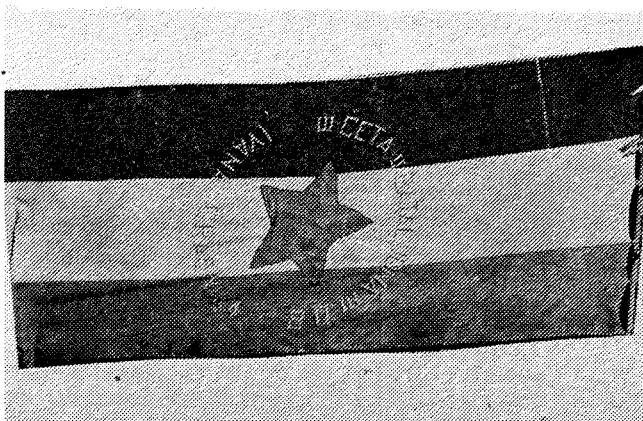
mandanta bataljona, komandant 3. bataljona in pred smrtjo namestnik komandanta brigade. Bil je med najprijaznejšimi partizani na Štajerskem, predan narodnoosvobodilni borbi, borec različnih borb, vedno v prvih vrstah, pogumen in junaški, brezkompromisen. Vedno ga je spremljala misel na junaško mater in sestro v koncentracijskem taborišču, misel na požgano domačijo in upanje ter prepričanje v lepšo prihodnost.

20. 2. 1944 pa je Novak Tomaž-Srečo padel. Ko so njegovo enoto napadli Nemci, je med prvimi stekel na položaje, da bi s svojimi tovariši jurišal na sovražnika ter ga pregnal kakor že tolikokrat. Ko pa se je vračal s položaja, ga je zadela krogla in padel je borec Srečo, ki je ostal svetel zgled dobrega borca in pravega tovariša. Na njegovem grobu je tov. Mohar med drugim dejal: »Maščujemo te tov. SREČO in še te bomo maščevali. Pri vseh borcih kakor tudi pri civilnem prebivalstvu pa boš ostal v spominu kot idealen borec za svobodo in lepšo bodočnost slovenskega naroda.«

Leta 1945 so njegove posmrtno ostanke prepeljali v Lukovico, od koder so jih njegovi bojni tovariši odnesli na pokopališče v Zlatem polju. V Obršah je bila postavljena spominska plošča, tradicije junaškega boja tov. SREČA pa nadaljujejo tudi pionirji osnovne šole Janko Kersnik Brdo, njihov pionirski odred namreč nosi ime Tomaža Novaka-Sreča.

Vera Vojska

Zastave - simboli, pod katerimi so se partizani borili, jurišali, žrtvovali življenja za en sam cilj - svobodo. Te, ki jih predstavljamo, so iz slovenskih enot ali podatkov o njih. Borci, starešine, tedanji mladinci in mladinke, ki so sodelovali v NOB, prav gotovo nosijo v sebi spomin na svojo zastavo. Mogoče so jo nosili

37

Zastava III. čete II. bataljona Gradnikove brigade: dvostranska, na eni strani je jugoslovanska tribarvnica z napisom: III ČETA II BATALJONA III UB IVANA GRADNIKA, na drugi strani je slovenska zastava z napisom: DARUJE ODBOR ZSM OZELJAN. Zastava je shranjena v vojnem muzeju v Beogradu.

38

Zastava III. čete II. bataljona VII. udarne brigade Franceta Prešerna: jugoslovanska tribarvnica, na njej je uvezen napis: SLAVA PADLIM BORCEM III Č. II BAT. VII U.B. DARUJE MLADINA ISCOR VA-SI (nekaj črk je odpadlo, a se še vidi sled na blagu). Hranijo jo v Vojnem muzeju v Beogradu.

Ivan Jan:

3

Iz kronike Kokrškega odreda

Bataljoni Kokrškega odreda odhajajo po orožje na Štajersko

A prav 2. bataljon je že 12. novembra pod Trstenikom dosegel velik uspeh, razbil je 47-glavo kolono domobrancev. Novo orožje je že pokazalo svojo vrednost.)

V bataljonu, ki je na osvobojenem prespal še noč na 6. november, prva četa pa je s tovorom in s težko natovorenim vozom odšla na pot že 5. novembra zjutraj, so se mrzlično odpravljali nazaj na Gorenjsko. Sicer jih je ta ogromni in težki tovor skrbel, a hkrati jih je podžigal k čimprejšnjim spopadom. Zato so dobro razpoloženi odšli proti Novi Stitici.

Prva četa, s katero je bil tudi odredni komandant in ki je prva odrinila na pot, je blago do cestnih zaprek peljala z vozom, od tam dalje pa so vse morali nositi na ramah. Velik del eksploziva, ki ga je bilo preveč za enkratno pot, so v bližini dobro skrili in tam pustili dva stražarja. Po to zalogo je pozneje prišla nova ekipa. Ob treh popoldne je 1. četa prišla v Črno, zvečer pa je krenila dalje in se ustavila na Slevah nad Kamnikom. Tu je naslednji dan počakala 2. četa, ki je s pomočnikom odrednega politkomisarja pred odhodom šla v Radmirje in sprejela še nekaj orožja. Še vedno ga niso dobili dovolj. Četi sta se združili 6. novembra ob 11. uri.

Zdaj so že potrebovali hrano, zato je 18 tovarišev odšlo ponjo v Poženk, ki so ga le pol ure pred tem zapustili domobranci, 14 borcev pa je šlo ponjo na gospodarsko komisijo kamniškega okraja. Tu, na Slevah, je bilo tudi razdeljeno orožje. Zdaj so že videli, da bo 2. bataljon dobil 6 brenov, 8 angleških pušk, 1 PIAT, okoli 5000 raznih agleskih nabojev in nekaj eksploziva. Vendar so nesli dalje še ostalo oborožitev, ki naj bi jo prejeli drugi.

Medtem so zvedeli, da so prejšnji večer domobranci pri Bregu pod Predvdvorom ob Kokri postavili zasedo, vendar so 7. novembra popoldne kljub temu odrinili dalje. Pod Krvavcem so se vzpeli prek Ambroža in potem srečno prešli Kokro. Noč je bila dolga in naporna, kajti šele 8. novembra ob sedmih zjutraj so se ustavili v nek-

danjem taborišču pri Lovrencu, 9. novembra 1944 pa so se končno spet utaborili v Zgornjem Domu. To je bil njihov cilj. Od tu je namestnik komandanta bataljona Anton Zupan-Jaka 14. novembra s 23 borci odnesel preostalo orožje, eksploziv in nekaj municije v 1. bataljon in na odredni štab, v Drago pod Begunjščico.

Čeprav je bilo moštvo na smrt utrujeno, je bilo disciplinirano. Bili so le trije ali štirje, ki so bili nezadovoljni in nedisciplinirani, ki so godrnjali in na osvobojenem ozemlju tudi popivali. Najslabši je bil spremljevalec odrednega komandanta, ki je zato takoj moral v bojno enoto.

A moštvo se ni niti še dobro odpočilo in naspalo, ko je že moralo v akcijo. Sovražnik jih je stalno zalezoval. Prav med njihovo odsotnostjo so Nemci in domobranci na njihovem sektorju ustanovili kar tri nove, nevarne postojanke: 30. oktobra 1944 v Bobovku med Kokrico in Bašljem, skoraj hkrati v Kovorju pri Trziču in 6. novembra v Tupaličah pri Predvdvoru.

To je bilo zaskrbljujoče, kajti posebno zadnji dve sta bili potisnjeni tik pod vzhodno Karavank in na občutljiva križišča partizanskih poti. Kovor leži pod Dobro tik ob Trziški Bistrici, Tupaliče ob vzhodnem vzhodju Storžiča tik pod Krvavcem in hkrati ob robu Kokre. S tem so se razmere za Kokrški odred, posebej še za 2. bataljon, naglo poslabšale.

Bataljon se je brž po vrnitvi s Štajerske v Zgornjem Lomu spet srečal s 3. bataljonom, ki je medtem doživel več spopadov in ki je bil določen, da gre po orožje takoj, ko se vrne drugi. Zato se je brž začel pripravljati na pot.

Po orožje gre tretji bataljon

Tudi 3. bataljon je pred pohodom nekaj svojih borcev pustil na Gorenjskem. Tedaj je štel 114 mož, na pot pa jih je odšlo 89. Sicer bataljon kot najmlajši v odredu že tako ni bil dobro oborožen, vendar je nekaj opreme le pustil v skritem skladišču.

Tretji bataljon je imel enako pot, isti cilj in enako nalogo kakor drugi, zato bomo omenili le tisto, kar se je razlikovalo od poti 2. bataljona oziroma kar je še posebej zanimivo. Poleg tega v poročilih 3. bataljona ni nekaterih podatkov, kakršne zasledimo v poročilih ostalih dveh bataljонов. Čutiti je namreč, da sta bila prav v teh novemberskih dneh zamenjana komandant in politkomisar.

Tretji bataljon, ki mu je drugi za vodstvo na Štajersko posodil dva borca, ki sta poznala pot, je iz Zgornjega Loma krenil 9. novembra 1944 ob enih popoldne. Naprej so odšli med močnim deževjem in Kokro prešli ravno tam kot drugi bataljon: pod Predvdvorom. Tudi naprej so hodili v glavnem po istih poteh. Ker je bil bataljon brez zadostne hrane, so zvečer na Zgornji Beli pod Storžičem zaklali prašiča. Njegovo meso jih je hranilo na nadaljnji poti.

Tudi 3. bataljon je na poti proti Novi Stitici, kamor je prispel 11. novembra ob dveh popoldne, videl razdejanje, ki so ga pustili za seboj oktooberski boji 14. divizije. Moštvo so navdajali podobni občutki kot borci 2. bataljona, le vreme jim ni bilo tako naklonjeno.

V Gornji Grad je bataljon prišel 12. novembra dopoldne, se pravi, da je za pot potreboval prav tako tri dni kot 2. bataljon. Ob prihodu v prestolnico osvobojenega ozemlja pa je moštvo obšla čudna želja: večina je hotela iti k maši, o čemer poročilo še posebej govori. Cerkev v Gornjem Gradu je res imenitna. In ker je večina borcev vse do vojne redno opravljala verske obrede, so vedeli, da je v tem kraju nekakšna škofova rezidenca. To jih je še posebej vleklo v cerkev. Nič zato: osnovni kriterij pri ocenjevanju je bil odnos do okupatorja in njegovih pomočnikov ter pripravljenost za bojevanje proti njim. Sicer pa je tu šlo predvsem za radovednost.

Čez dan se je poveljstvo povezovalo s komando mesta in s štabom 4. operativne cone, borci pa so si ogledali mesto in uživali osvobojeno ozemlje. Godilo se jim je natanko tako kot pred dnevi

Narisal in priredil besedilo
JELKO PETERNELJ

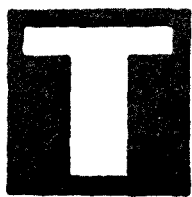
Partizani na Pohorju

31. Komandant Stane mu je rekel, da tako ne bo šlo. Imenoval ga je za političnega komisarja. Staneta so vsi borci občudovali in ga cenili zaradi njegove hrabrosti. Tiste dni so naredili plan za akcije. Najprej so napadli in zažgali žago pri Mislinju. Tam so borci zaplenili precej lovskih pušk. Našli pa so tudi precej razstreliva in živeža, kar so tudi odnesli s seboj.

Sozd Merx

TRGOVSKA DELOVNA ORGANIZACIJA

TEKO p.o.

63000 CELJE, Gubčeva 2

s svojimi poslovalnicami se
priporoča za obisk

Sozd Merx

32. Nemci so jih naslednjega dne že zasledovali in jih dohiti pod Planinko. Nemci so se pojavili iznenada in silovito napadli. V napadu so partizani izgubili enega borca. Vendar je Stane povedel borce v juriš in Nemci so se razbežali. Stane je bil res sposoben komandant in je znal poveljevati tudi v kritičnih trenutkih.

33. S Planinke je Leon odšel na teren. S kmeti se je pogovarjal o političnem trenutku in o stvareh, ki so bile važne za boj. Navezal je dobre stike s kmeti, zato so ga novembra 1942 razrešili funkcije politkomisarja in ga določili s Kristlom za delo na terenu. Odšla sta v Mislinjsko dolino in potem naprej v Šaleško dolino in na Koroško.

Sozd Merx

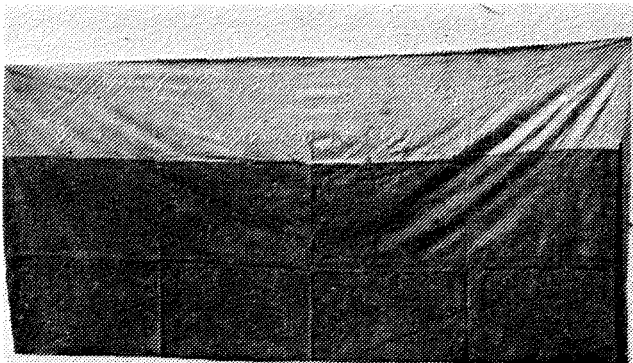

34. Kristl in Leon sta vzdrževala zvezo z bataljonom. Ob neki akciji bataljona sta bila ranjena dva borca. Enemu je bilo ime Marjan in je bil težko ranjen v prsi. Dobil je notranjo krvavitev. Zdravnik je Leonu rekel, da bo morda še ozdravel, če se mu ustavi krvavitev. Bilo je prav pred božičem. Prinesli so ga v neko vas in ga skrili na podstrešje neke hiše.

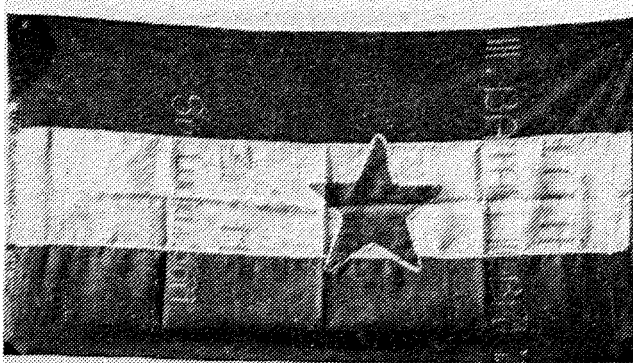
35. Vendar je od bolečin grozno vpil. Če bi se Nemci motali v bližini, bi ga slišali. Ranjenec je prosil Leona, naj ga ustrelijo. Da bi mu olajšal trpljenje, mu je dal piti žganja. Od bolečin si je Marjan ogrizel že vse prste. Prav na silvestrovo je umrl. Leon je odšel pogledat, kje naj bi ga pokopal. Snega je bilo čez kolena. Za hišo sta s Kristlom skupala grob. Pokopala sta ga in na grob nasula snega.

ali pa jih je naredila in darovala slovenska mladina. Razstavljene so v muzejih in vojnih poštah širom po Jugoslaviji. Zelo malo je
il razvito, morda sodelovali pri njeni izdelavi.

39

Zastava I. čete I. bataljona III. udarne brigade Ivana Gradnika: slovenska tribarvna (bela-modra-rdeča), na rdeči peterokraki zvezdi je z zlatorumeno nitjo izvezen napis: ODB. ZSM VOLČE, okrog zvezde pa: I. ČETA I. BAT. III. U.B. IV. GRADNIKA. Velikost: 195 x 100 cm. Hranijo jo v Vojnem muzeju v Beogradu.

40

Zastava I. čete III. bataljona Gradnikove brigade: jugoslovanska tribarvna (modra-bela-rdeča), na njej je z zlatorumeno nitjo uvezen napis: I. ČETA III. BAT. III. BRIG. Z.S.M. Sv. Lucija ob Soči. Velikost: 130 x 70 cm. Hranijo jo v vojnem muzeju v Beogradu.

Podatke in slike zastav
zbral podpolkovnik JLA
Stevan Kovačević.

Prosimo, da podatke o objavljenih zastavah pošljete na TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana.

borcem 2. bataljona. Tudi njim je kulturna ekipa 4. operativne cone priredila imeniten miting v prav isti dvorani in njihovo razpoloženje je naglo naraščalo.

Medtem je tudi na Štajersko prodrla vest, da je 7. novembra podlegel ranam generallajtnant Franc Rozman-Stane, komandant narodnoosvobodilne vojske Slovenije. Zato je bila 13. novembra zvečer v Domu ljudske prosvete v Gornjem Gradu žalna prireditev, posvečena mrtvemu komandantu. Velik del bataljona se je udeležil komemoracije, na kateri so borci veliko slišali o mrtvem komandantu in o razvoju slovenske partizanske vojske, k čemur je pokojnik veliko prispeval. Medtem pa je komandant bataljona s skupino borcev odšel k konjskim skladiščem, odkoder so pozno zvečer pripeljali kup orožja in streliva.

Prvi bataljon KO pod Stolom med prisego 18. februarja 1945. Ta bataljon je imel najdaljšo pot na Štajersko in nazaj.

va. Takoj drugo jutro se je bataljon začel ukvarjati z razstavljanjem, čiščenjem in pripravljanjem dragocenega orožja, ki ga je bilo približno toliko, kot ga je dobil 2. bataljon. Le eksploziva ni bilo toliko. Vmes so se tudi borci tega bataljona v komandi mesta iznebili uši.

Preden so odšli, jih je obiskal politkomisar 4. operativne cone Drago Benčič-Bркиn. Tako visokega voditelja partizanske vojske ti gorenjski borci še niso imeli priložnosti videti in slišati. Politkomisar, ki je bil izobražen in predvsem prijazen človek, jim je tudi spregovoril.

«Govoril nam je o marsičem, predvsem pa o tedanjih razmerah po svetu in pri nas, skratka o situaciji, ki jo je poznal mnogo bolje kakor mi,» je v svojih spominih na te dogodke zapisal tedanji komandant 3. bataljona Mihael Karo-Korel*.

Vračanje s težkim bremenom

Bataljon je z Gornjega Grada odšel 14. 11. 1944 ob 14. uri prav tako obložen kakor pred njim 2. bataljon. In prav tako je del orožja in streliva mogel peljati samo do Nove Stifte; tudi ta je v bližini »deponiral« tisti del orožja, streliva in eksploziva, ki ga ni mogel odnesti s seboj.

Toda tu je borce spet zajelo izredno slabo vreme, ki jih je zadržalo za en dan. Ta premor so izkoristili za politične in vojaške ure ter za delitev materiala. Iz Nove Stifte je bataljon 16. novembra opoldne krenil proti Črni. Na tej poti so borci, že vsi nečakani, preizkusili nove mitraljeze brene, ki so jih tako navdušili, da jim kljub naporom hoja ni bila pretežka.

Zjutraj 17. novembra se je bataljon utrugen ustavil na Slevah, kjer se je tako kot pred njim 2. bataljon okrepčal in odpočil. Od tu dalje pa je doživljal dvoje, česar 2. bataljon ni.

Politični delavci kamniškega okraja so ga opozorili, da so Nemci in domobranci vedeli za njegov marš in da ga pod Krvavcem ali nekje ob Kokri pričakujejo v zasledah. Presenetil pa ga je tudi precej visok sneg. Borci so se po nasvetu domačih obveščevalcev odločili, da bodo šli višje, nad Ambrožem in nad drugimi krvavskimi zaselki. Če bi šli po spodnjih poteh, tako jim je bilo rečeno, se ne bodo mogli izogniti bojem. Tako obloženi in utrjeni niso smeli sprejeti spopade. Tisto jutro, ko jih je zamedel sneg, se je prvi zbudil komandant. «Ko sem gledal okoli sebe, ni bilo videti nikjer nobenega. Prvi hip sem pomislil, da sanjam, potem pa sem videl zasnežene kupčke, ki so se začeli premikati. Pod njimi so bili utrjeni borci,» je povedal o tem komandant Karo.

Zdaj je poveljstvo tudi vedelo, da Kokre ne smejo prečkati pod Predvdvorom, temveč na vsak način nad njim, dasiravno bo pot daljša in naporejša. Zato je usmerilo kolono navzgor, kjer pa je bilo vedno več snega.

Komandant Mihael Karo-Korel je o tem zadnjem delu poti zapisal:

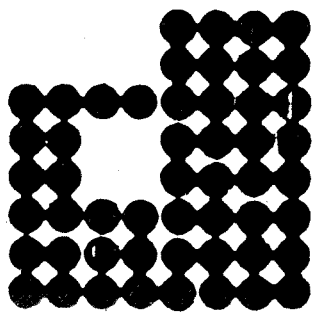
«... V Kamniških planinah smo prišli na neki greben in zabredli v visok sneg. Tu nas je zajela noč. V tem položaju smo izgubili orientacijo. Vse to nas je prisililo, da smo ostali v tem zasneženem godzu. Občitali smo do kolen v snegu in tako vsa kolona, borec za borem, kakor smo poprej hodili. Tako smo tičali vsak na svojem mestu, dremali in se borili z mrazom do jutra.

A noč je bila nepopisno dolga. Končno se je le pričelo daniti, ko smo ugotovili, kam smo zašli. Naprej smo hodili tako, da smo se zaradi visokega snega spredaj menjavali. ... Tako smo ves dan po gorah in vzpetinah gazili visok sneg. Doživljali smo vse mogoče. ... Proti večeru smo prišli do nekega senika. Tu smo skuhalo malo močnika, saj kaj drugega tako nismo imeli. ...

Potem se je bataljon spustil v dolino Kokre, jo prešel nad Potočami in se ustavil pri kmetu Zajcu. Tu je prenočil, ne da bi ga bil kdo motil, četudi Predvdvor in Tupaliče z domobranci nista bila daleč. Od tu je 18. novembra zjutraj odšel navzgor proti Potoškemu vrhu, kjer se je spet spopadel s snegom. A tovariši kljub temu in težko obloženi ter močno utrjeni niso izgubili dobre volje, pravi bataljonsko poročilo.

5. Poročila štaba 2. bataljona KO od 29. 10. 1944 do 9. 11. 1944. (Tržiški muzej.) - Kronika 2. bataljona za november 1944. (Tržiški muzej.) - Štab 4. operativne cone NOV in POS 2. novembra 1944: Tedensko vojno poročilo, ki zajema opis bojev od 5. do 25. oktobra 1944. (Tržiški muzej.) - Relacija štaba 4. operativne cone 28. X. 1944 o bojih od 21. - 25. X. 1944. (Zbornik dok. NOV VI/17, dok. 17) - Ivan Jan-Srečko: Med gorenjskimi partizani, Gorenjski tisk, 1956, str. 285-290. V tem zapisu so zajeti tudi ustni spomini Antona Zupana-Jake, Janeza Mlakarja in pokojnega Avgusta Čufarja-Ferda. - Spomini Janka Prežljaka-Stanteta, kakor pod 3), prvi podatek. - Dnevnik domobranskega propagandista Alojza Perneta. (Original v arhivu RSNZ.) - Gorenjsko domobranstvo, šef propagandnega oddelka, Kranj, 7. XI. 1944. Domobransko poročilo. (Arhiv RSNZ F-1-361.)

* Mihael Karo-Korel, Pristava-Tržič je tipkane spomine, ki jih hrani sam, posodil piscu kronike.

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

tozd **terme čatež**

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje.
Združite prijetno s koristnim.
Povežite sistematične preglede z oddihom.

KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

SOŠKO
GOZDNO
GOSPODARSTVO
TOLMIN n. sol. o.

**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana — Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

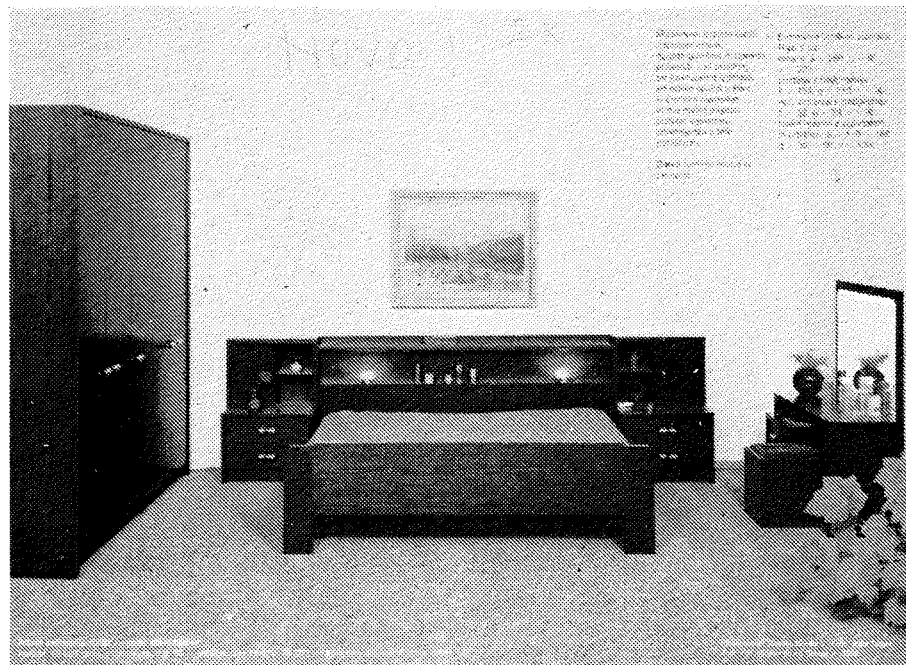
lesna
industrija
idrija

sozd slovenijales

PODJETJE ZA PROIZVODNJO INDUSTRIJSKE OPREME p.o.

Tel. (065) 81-711 h.c., 81-161 — Brzjavke: Metalflex Tolmin — Telex: 34 373 YU Meflex — Žiro račun 52030-601-11310 pri SDK Tolmin — Železniška postaja Most na Soči

KRAJNA VAS

Obiskal nas je Seidov-Ivan Ruski

Zadnje dni junija je prišel po 15 letih k nam na Kras na obisk znani borec iz Sovjetske zveze, sicer pa eden izmed največjih diverzantov naše ga slavne 9. korpusa, Seidov Mirdamat-Ivan Ruski. O njem je pisal pisatelj Tone Svetina v romanu »Ukana«. Tovariš Seidov je bil pri nas v Jugoslaviji po osvoboditvi že štirikrat, na Krasu pa trikrat. Ker vsem naročnikom in bralcem TV-15 ni znana njegova trnjeva pot, naj jo na kratko opišem:

Med vojno so tovariša Ivana Ruskega na ruski fronti ujeli Nemci in ga kot ujetnika pripeljali na Opčine pri Trstu. Z njim je bil tudi njegov rojak Megdi Guseinov-Mihajlo. Oba sta na Opčinah kaj kmalu dobila zvezo z našimi aktivistkami, pobegnili in se priključila naši NOV. Oba sta bila velika diverzanta 9. korpusa. Mihajlo je padel v Vitovljah na Vipavskem in je pokopan kot narodni heroj SZ na pokopališču v Čepovanu. Ivana so Nemci ujeli v vasi Gabrovec onstran meje v Italiji. Odpeljali so ga v taborišče Dachau, kjer pa ga je tik pred smrtjo, ko je bil na koncu svojih moči, spet rešil naš človek.

Tovariš Seidov se je v Krajni vasi najprej podal na pokopališče ter se poklonil spominu vseh tistih, ki so mu v naši vasi pomagali med NOB, in tudi vseh, ki jih je kakorkoli poznal. Ne more pozabiti naših ljudi, ki jih ni več, in tudi nas žive ima rad, saj mi je nekoč v pismu zapisal: »Lepo in dobro ljudstvo imate Vi v Sloveniji...«. Naj povem, da zna odlično pisati po naše. Pripomnim naj še, da je bil tokrat tudi na 3. partizanskem prazniku v Bazovici pri Trstu, kjer se je srečal s številnimi borci in prijatelji. Ker drugo leto praznujemo 40-letnico ustanovitve 9. korpusa, katerega borec je bil tudi tovariš Seidov, že sedaj razmišljamo, da bi ga povabili na proslavo. Ob slovesu sem tovarišu Seidovu dal v spomin knjigo »Stotina sreče« fotoreporterja Edija Selhausa. V tej knjigi je omenjen tudi tovariš Seidov. Knjige je bil zelo vesel, prosil pa je še za en izvod, da bi ga izročil mestnemu vojaškemu muzeju v njegovem rojstnem kraju Baku ob Kaspijskem jezeru.

ALBIN VIDMAR

SLOVENJ GRADEC

Tradicionalni pohod ob pomnikih NOB

V okviru krajevnega praznika krajevnih skupnosti Pameče pri Slovenj Gradcu organizirajo vsako leto tradicionalni pohod, ki se ga udeležijo mnogi krajanov. Letos so bile organizirane tri pohodne kolone. Pri pomnikih so bile manjše slovesnosti s polaganjem vencev. Združitev vseh kolon je bila na Podleski seči v bližini koče na Kremžarjevem vrhu, kjer je bila sklepna slovesnost s kratkim programom. Predstavniki ZB NOV Pameče je pozdravil vse navzoče in spregovoril o pomenu pohodov ob pomnikih ter prenosu tradicije NOB na mlajši rod. Obudil je spomin na eno najhujših borb Zidanske brigade z Nemci na področju krajevnih skupnosti. Tu v tej borbi je vsled izdaje padlo 11 borcev Zidanske brigade. Izdajalca so partizani ujeli in ustrelili, za ustreljenega izdajalca so se Nemci maščevali in ustrelili 12 talcev v Pamečah. Prav je, da se na naših pohodih in srečanjih spomnimo na dogajanja v letih vojne, saj se veliki časi

krutega in neusmiljenega boja s sovražniki našega obstoja v burnih dogajanjih in zapletih tako doma kot po svetu še hitreje izkajajo našemu spominu.

Stanko Hovnik
Pameče 126
62380 Slovenj Gradec

PAJKEŽ

22. julija slovesno tudi na Pajkežu

Jeseni 1943. leta je na Pajkežu začela delovati prva radijska postaja GS NOV in POS in dobila naziv »99 C« pod katerim je delovala do konca vojne, seveda še na drugih lokacijah.

Ze oktobra 1943, ko je v zaselek Visoko nad Starimi žagami, nad Divjim potokom prišla ekipa vojaških vezistov pod vodstvom Silva Hrasta-Džidžija je bila vasica požgana in razrušena,

Slovesnost ob otvoritvi plošče o posaditvi 88 dreves v spomin na tovariša Tita.

prazna. Naselili so se v najbolj »celo« in naključje je hotelo, da je prav na temeljih radiobaze 99 C postavljena kočica lovske družine Dolenjske Toplice. In tu pred kočjo, je bilo na letošnji praznik vstaje slovenskega naroda živahno, slovesno in veselo razpoloženje. Toliko ljudi še ni bilo na Pajkežu. Razen preživelih vezistov in radiistov iz 99 C je prišla delegacija mladinskega pohodnega odreda 99 D, ki jo sestavljajo sicer mladi iz delovnih kolektivov Iskre, RTV in PTT. Zbrali so se domala vsi zdravi člani lovske

družine Toplice, delavci TOZD Gozdarstvo Črmošnjice in njihovi družinski člani.

Najprej so pred lovsko kočjo odkrili spominsko ploščo o posaditvi 88 dreves v spomin na tovariša Tita, zatem pa na sami lovski kočji spominsko ploščo z naslednjim besedilom: »Na

Osebe baze 99 C: tovarišica Vera Bucik Abram in tovariši Silvo Hrast-Džidžij, Jože Mihelič-Jezek, Bogdan Veljak-Bgd, Vinko Berce-Ferdo (na 99 C je prihajal kot intendant iz GS, na postaji pa je delal njegov pokojni brat France Berce) in Vladimir Klavs-Klis, pred spominsko ploščo o njihovem minule, toda pomembnem delu.

tem mestu je kot baza 99 C delovala od oktobra do decembra 1943 prva radiokomunikacijska postaja Glavnega štaba NOV in POS. Pohodni odred 99 D«. O pomenu in vlogi lovcev in gozdarjev v SLO in DS ter njihovih prizadevanjih pri ureditvi gospodarske stabilizacije je govoril Franc Markovič, o delu partizanskih vezistov, zlasti baze 99 C ter o pomenu zvez v SLO in DS pa Vladimir Klavs-Klis.

Tekst in foto: Staš

Oglas

Zamenjam dvosobno borčevsko stanovanje, 45 m², južna stran, za enosobno v Beogradu ali okolici.

Bubnov, Koroškega odreda, 5, Kranj

Dopolnilo

V članek v TV-15 (št. 28,15,7.1982) »Kako je padel Nikola Kabič« se je prikradla napaka pri imenovanju brigad. Avtor članka Marko Hajdukovič-Ljubljana je pri opisovanju časa in smeri napada brigad na Kočevje decembra 1943 verjetno pomotoma napisal, da je iz smeri Šalke vasi napadala CANKARJEVA brigada, namesto LOŠKA brigada – pozneje preimenovana v BRADICEVO brigado.

Anton Mlakar
Tržaška 15, Vrhnika

Poizvedbi

Bil sem borec 3. čete 3. bataljona I. udarne brigade Toneta Tomšiča. Ko sem konec maja ali v začetku junija 1945 stal na straži in varoval taborišče nedaleč od Dravograda, sem bil ranjen v dlan desne roke. Prvo pomoč so mi nudili v pokretni bolnišnici Vis, od 19. julija 1945 naprej pa sem se zdravil v bolnišnici za lažje bolnike III. armade v Indijiji. Imam fotografijo s peterico mojih tovarišev. Na njej sta tudi komandir voda in komandir čete, njunih imen se ne spominjam. Na sliki trije stojijo, srednji ima v rokah kitaro, trojica sedi in jaz sem v sredini s puško na prsih.

Rad bi zvedel za naslove mojih tovarišev, posebno komandirja voda, komandirja 3. čete, komandirja 3. bataljona I. udarne brigade Toneta Tomšiča. Zato prosim tovarišev iz teh enot, da se mi oglasijo na naslov: Mustafa Zuban (sin Meda), selo Mušiči, Višegrad.

★

Pri občinskem odboru ZB NOV Split je ustanovljena Sekcija borcev IV. POMORSKEGA OBALNEGA SEKTORJA MORNARICE NOV IN POJ. Ker bi radi izpolnili evidenco pripadnikov enot in ustanov sektorja, pozivamo vse mornarje-borce, ki so se borili v enotah IV. POS, da nam pošljejo svoje podatke; priimek, očetovo ime in ime naslov stanovanja naziv enote ali ustanove, kateri je pripadal v času NOB

Podatke pošljite na naslov: OPČINSKI ODBOR SUBNOR-a SPLIT, BAN MLADENOVA 9, (za SEKCIJO BORACA IV POS-a)

Vabilo

Odbor skupnosti borcev VI. SNOUB Slavka Slandra vabi borce na proslavo, ki jo bo imela enota Slandrove brigade, 7. avgusta ob 9.00 uri v Vojašnici Jožeta Muniha-Rajka, na Mariborski cesti v Celju.

Mirko Jerman

Kdo so udeleženci?

Na fotografiji so udeleženci Pokrajinske konference SKDJA na Ciklu nad Kanomljo spomladi leta 1944. Vse, ki se na njej prepoznate prosimo, da sporočite svoje podatke in sedanje naslove na ZB NOB Tolmin. Napišite, kje stojite ali sedite pri tem pa naj vam bo v pomoč slika iz TV-15. Prosimo, da opišete tudi kakšne druge spomine na tiste čase,

Rozalija Gruđen
Volče 73
Tolmin

»Jurišniki« XXX. divizije utrjujejo spomine z dejanji

Dan vstaje – 22. julij je bil za borce jurišnega bataljona XXX. divizije spet dan, ko so se ponovno dobili v Volčjem gradu na Krasu in se spet dogovorili, da z dejanji ustvarijo tisto, kar so v preteklih treh desetletjih zamudili.

Zanimivo je to, da je to kratko četrtro srečanje že pokazalo trdnost vez in spoznanje, da sta solidarnost in tovarštvo, ki ga je kovala borba, tisto, kar lahko tudi v starosti združuje in osrečuje. Hkrati s tem pa kaže mladim, kakšna so bila pota posameznikov in tudi skupin v času borbe in po njej.

Leta po vojni niso nudila možnosti posameznikom, da bi organizirali in zbrali »jurišnike«. Ker so med oboroženo borbo kot »jurišniki« imeli določene naloge na Krasu in Vipavi, pa tudi na Trnovski planoti, v zadnjih mesecih vojne pa so bili neprestano na pohodih, v bojih in premikih, niso imeli stalnega kraja, kjer bi lahko rekli: »To je naš kraj«. Šele ko so preživeli borci jurišnega bataljona opravili svoje delovne dolžnosti in so eni ta-

ko, drugi drugače odšli v pokoj, so posamezniki dobili moči, da so nekdanje borce tega bataljona združili. Za kraj svojega »bivanja« pa so izbrali Volčji grad na Krasu, od koder so 30. aprila leta 1945 odšli v zadnje boje za Trst. Prebivalci Volčjega gradu so ta izbor z neverjetno radostjo sprejeli in tako so se na »stara leta« pričeli obujati spomini na vsa tista dogajanja, ki so jih ti, danes starejši, takrat pa mladi fantje, doživljali po kraških vaseh, grapah in borštih. Takrat so neprestano odmevali streli brzostrelk, pušk in mitraljezov, danes pa nasprotno odmeva po Krasu skupna pesem, smeh in zadovoljstvo. In tako je bilo tudi na dan vstaje. Že četrtič so se dobili »jurišniki«, ne samo zato, da bi se spet videli, pozdravili in zapeli. Ne samo zato, da bi popili kapljico kraške črnine in si znova pripovedovali dogodke, ki so jih doživeli v času bojov jurišnega bataljona, dobili so se, da utrde vezi med seboj in da postanejo del vseh tistih prijaznih prebivalcev, s katerimi so delili več slabega

kot dobrega. Vsakokrat, kadar se »jurišniki« XXX. divizije dobijo, skujejo nekaj novega. Najprej so se 1. V. 1980 dogovorili, da se bodo v Volčjem gradu dobili vsako leto. Sklenili so, da dobijo domil komenske krajevnih skupnosti in da na hišo, od koder so odšli v zadnje boje za Trst, vzdajo spominsko ploščo. Zbrali so denar in po letu dni je bila plošča svečano, skupaj s krajski Komna in Volčjega gradu, odkrita. Hkrati so »jurišniki« zbrali denar za znak pripadnika ju-

rišnega bataljona. Tako je domačija Zofije Kosmina postala novi dom »jurišnikov«, Volčji grad pa kraj, ki bo iz leta v leto vabil in sprejemal borce jurišnega bataljona.

Pa vendar to še ni vse. Na drugem srečanju so se dogovorili, da bodo zgradili spomenik 19 padlim tovarišem nad zaselkom Slejki v vasi Ravne v Vipavski dolini. Sami in nekateri domačini iz zaselka Slejki so vgradili 19 kamnov v piramidni spome-

nik, ki priča, da je bila tu 24. II. 1945 huda borba z Nemci. Spomenik so odkrili letos 9. maja.

Z gradnjo in to svojo aktivnostjo ter s svojimi sredstvi so »jurišniki« naredili še nekaj več. Povezali so razrahljane odnose v krajevni skupnosti Črniče. Prav ta spomenik je bil tisto, kar je spet povežalo močnejše krajeve številnih zaselkov krajevnih skupnosti Črniče. Tudi občinske oči v Ajdovščini so sprevidele, da »jurišniki« ničesar ne prosijo, ničesar ne čakajo, temveč vztrajno leto za letom vse tisto, kar so sami zamudili in tudi drugi, znajo in hočejo nadoknaditi.

Kadar vas pot zanese v Vipavsko dolino in se peljete skozi Črniče, zaustavite se. Povprašajte za vas Ravne in stopile v zaselek Slejki. Pri upokojeni učiteljici Marički, pri Slavku Slejku ali pa pri katerem koli od 26 prebivalcev te vasi boste zvedeli za spomenik. Ni ga izdelal umetnik, napisa ni napisal pesnik, okolice ni uredil arhitekt, naredile so ga roke in spomin »jurišnikov« na dne-

ve hudih bojev. Zgradili so ga v »borštu«, kjer je tekla kri 19 borcev. Bitka enega dela bataljona XXX. divizije bo ostala tako v spominu ne samo preživelih borcev, temveč v prebivalcih in posebno med mladimi. Na dan vstaje 22. julija so borci jurišnega bataljona položili k spomeniku venec rdečih nageljnov. Tovariši, ki so padli pred 37 leti, niso pozabljeni.

In na dan vstaje so se borci jurišnega bataljona XXX. divizije spet dogovorili za nov korak. Prihodnje leto bodo, po vsej verjetnosti spet na dan vstaje, razvili prapor jurišarjev. Že zbirajo denar, že kujejo načrte, kako bodo spet z novimi spomini na dogodke izpred tistih let ponovno združevali ne samo borce, temveč tudi prebivalce Komna in še posebej Volčjega gradu. S Krasa bodo prišli spet v Vipavsko dolino in v Ravne in Črniče ponovno dokazovali, da smo si tudi danes le sami svoji kovači. Spomini na hude revolucionarne čase pa samo krepijo in utrjujejo današnje dni.

Silvo Matelič

Zbrani borci jurišnega bataljona XXX. divizije v zaselku Slejki, ki sodi v KS Črniče v Vipavski dolini

TOZD Kovinski izdelki n. sub. o. — Žiro račun: 52030-601-13406
TOZD Medicinski pribor n. sub. o. — Žiro račun: 52030-601-13411
TOZD Plastika Breginj n. sub. o. — Žiro račun: 52030-601-13427
TOZD Orodjarna in vzdrževanje n. sub. o. — Žiro račun: 52030-601-13432
Delovna skupnost skupnih služb — Žiro račun: 52030-607-57712

TELEGRAM: TIK KOBARID
TEL.: h. c. (065) 85 020, 85 014, Breginj 80 801
ZEL. POSTAJA: MOST NA SOČI
TELEX: 31239 YU TIK

novi proizvodi

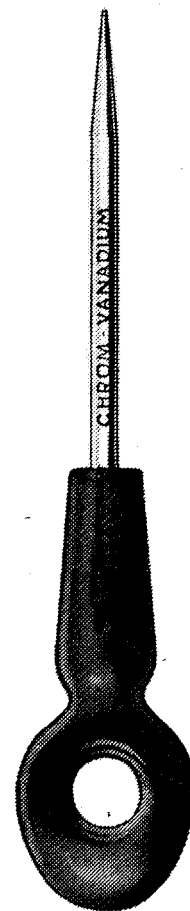
za vas, ki ste iznajdljivi

Izvijači, ploščati in križni v super in special izvedbi
Izvijači, križni in ploščati za držanje vijakov
Šila, okrogla in štirioglata
Izvijači, enostrano in dvostrano zakrivljeni, ploščati,
križni in kombinirani
T izvijači, ploščati in križni
Vzvodi za izvlačanje žeblicev
Kovinske žagice
Izvijači za vplinjače
Kombinirani izvijači
12 garnitur orodja v običajni izvedbi
Garniture izvijačev v Chrom Vanadium izvedbi

nove kvalitete

OSTALI PROIZVODNI PROGRAM:

- ročne, strojne igle, pletilke
- podložke
- medicinski pribor za enkratno in večkratno uporabo

KMETIJSKA ZADRUGA
»GORIŠKA BRDA« n. sol. o.
DOBROVO 15
65212 DOBROVO

TZO zadružna proizvodnja tel. 55-035
TOZD kmetijska proizvodnja tel. 55-001
TOZD vinska klet tel. 55-020
TOZD blagovni promet tel. 55-131
Skupne službe tel. 55-022
HKS tel. 55-050

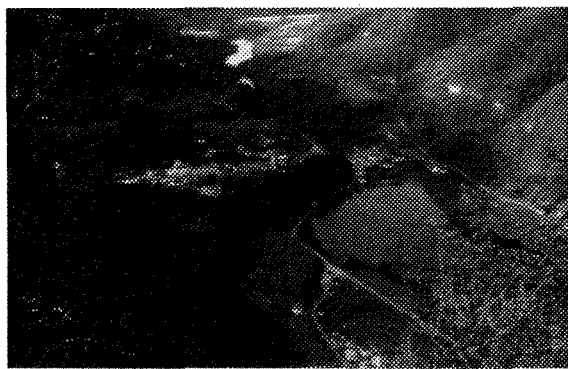
proizvaja kmetijske pridelke vseh vrst, predvsem pa kvalitetne sorte sadja in vina

TOZD »GOSTINSTVO« TOLMIN, o. sub. o.

Tel.: (065) 81-911
Poštni predal: 29
Tolmin, Trg Maršala Tita 1
Žiro račun: 52030-601-13495

TOZD GOSTINSTVO TOLMIN

HOTEL KRM TOLMIN
HOTEL SOČA
Most na Soči

INVALIDI
BORCI
REZERVNI
OFICIRJI

Obiščite hotel Krm v Tolminu in hotel Soča v Mostu na Soči, kjer boste dobro postreženi in se boste odlično počutili v prelepi Soški dolini.

MODERNO
KVALITETNO
IZVIRNO

ZLATARNE-CELJE

Obdarite svoje najdražje z darilom trajne vrednosti
ZLATIM NAKITOM — ZLATARNE-CELJE

Dobite ga v vseh prodajalnah Zlatarne in v večjih trgovskih
hišah v Jugoslaviji.

Proizvodnja zlatega in srebrnega nakita, predelava plemenitih
kovin, rafinacija, izdelava zobnega zlata, export-import,
konsignacija, zastopanje tujih firm, trgovina na veliko in malo.

Naročam tednik »TV 15« za najmanj eno leto

Ime in priimek

Ulica, hišna št.

Kraj

Pošta

podpis

Jože Košar

Konec maja je umrl profesor Jože Košar iz Maribora. Rodil se je leta 1908 v Stročji vasi pri Ljutomeru. Takoj po prvi svetovni vojni so napredni slovenski učitelji v Ljutomeru odkrili v njem izredno talentiranega fanta. Z njihovo materialno pomočjo je opravil maturo na klasični gimnaziji v Mariboru ter v letu 1932 diplomiral iz klasičnega jezikoslovja na Univerzi v Ljubljani. Pretežni del vojnega časa je moral Jože Košar prebiti v nemškem ujetništvu in kot zaveden Slovenec je sodeloval z NOB. Po končani vojni je bil ravnatelj klasične gimnazije v Mariboru, direktor in glavni urednik založbe Obzorja. Kljub svojim težkim nalogam je našel toliko časa, da je prevedel iz grščine in latinščine okoli 30 del. Za svoje delo je prejel nekaj državnih odlikovanj in družbenih priznanj.

Franc Kosmač

Aprila smo se v Ledinah poslovili od Franca Kosmača. Rodil se je leta 1909 v Mrzlem vrhu. Kot zaveden Slovenec je že pred vojno sodeloval z organizacijo TIGR. Ob napadu na Jugoslavijo je bil mobiliziran v italijansko vojsko v specialni bataljon, bil je na Sardiniji, Korziki in v Južni Franciji. Bil je pripadnik slovenskih čet, v katerih je veliko deloval kot politični delavec in organizator zbiranja pomoči za jugoslovanski Rdeči križ. Po vrnitvi v domovino se je vključil v družbenopolitično delo in pomagal pri obnovi domovine. Bil je nosilec mnogih družbenih povelj, priznanj in odlikovanj.

Franc Buhner

Februarja smo se poslovili od aktivista in partizana Franca Buhnerja. Leta 1942 je začel sodelovati s prvimi koroškimi borci. Boril se je proti okupatorju vse do konca vojne.

Marija Trepal-Micka

Na vrhniškem pokopališču smo se maja poslovili od Marije Trepal, ki se je rodila leta 1894. V začetku leta 1941 se je povezala z OF in aktivno delala z NOG na Vrhniki. Sodelovala je z aktivisti, posebne stike je imela z domačimi vrhniškimi aktivisti.

Franc Kušmeta-Stamenko

Od Franca Kušmeta-Stamenka, predvojnega revolucionarja, borca, tovariša in plemenitega prijatelja smo se maja poslovili na ljubljanskih Zalah. Rodil se je pred 79 leti v Mateni pod Krimom. S položajem, kakršnega mu je bil namenjen ob rojstvu, se ni strinjal in se je že v mladih letih začel upirati. Kmalu je spoznal, da je uspeh mogoč samo v organiziranem revolucionarnem boju. Zato se je vključil v organizirano delavsko gibanje in bil že leta 1933 sprejet v KP. Njegov skromni dom v Snerberjih je postal pomembno ilegalno središče, v katerem so bile javke, skladišče partijske literature, pa tudi ilegalna tehnika. Sodeloval je v vseh delavskih akcijah, še posebno pa v delavsko-prosvetnih društvih Svobode. Od revolucionarnega boja ga niso odvrgli niti preganjanja niti zapor leta 1938 in internacija v Ivanjici v začetku leta 1941. Vse do začetka okupacije je neumorno sodeloval v organiziranju NOG in bil med ustanovitelji OF v občini Polje. Kot partizan je bil od začetka aprila 1942. leta v 2. štajerskem partizanskem bataljonu na Pugledu, nato v 2. grupi odredov, v Krški grupi, Vzhodnem in Zapadnem dolenskem odredu, 9. brigadi, v štabu 18. divizije in v 14. brigadi. Vsa leta je bil v operativnih enotah in opravljal različne dolžnosti in naloge od borca, komisarja čete, pomočnika komisarja bataljona pa do pomočnika komisarja brigade. Zaradi svoje poštenosti in izkušnosti je bil med borci izredno priljubljen. Z isto zagnanostjo kot v NOB se je vključil v obnovo in izgradnjo naše socialistične skupnosti. Opravljal je vrsto dolžnosti v naših družbenopolitičnih organizacijah. Za svoje delo je prejel številna priznanja in odlikovanja.

Ivan Kališnik

Od Ivana Kališnika smo se poslovili februarja na ljubljanskih Zalah. Rodil se je leta 1909 v Godiču pri Kamniku. Leta 1941 je začel sodelovati v OF in organiziral terensko službo v Trnovem. Po kapitulaciji Italije je ustanovil tajno skladišče pri Curku na Mirju, kjer je razpečeval Poročevalca. Domobranci so kmalu zvedeli za njegovo delo in moral je skloniti sprazniti, gradivo pa spraviti na druga varna mesta. Bil je odlikovan z zvezdo zaslug za narod.

Marija Eržen

Marija Eržen se je rodila pred 78 leti na Pristavici pri Radohovi vasi. Za NOB je vsa njena družina delala že od leta 1941. Zaradi aktivnega dela s partizani so ji odpeljali moža v italijansko internacijo in nato v taborišče Dachau, od koder se je vrnil po osvoboditvi. Sama je morala skrbeti za dva mladoletna sinova. Leta 1944 se je morala umakniti na osvobodeno ozemlje v Podhosto pri Dolenjskih Toplicah. Njena sinova Ivan in Roman sta postala borca NOV. Marca leta 1945 je bila evakuirana v Dalmacijo. Domov se je vrnila po osvoboditvi. Takoj se je vključila v aktivno delo množičnih organizacij. Posebno je bila aktivna v AFŽ in RK. V KPS je bila sprejeta leta 1945. Bila je odlikovana, med drugimi odlikovanji je prejela tudi srebrni znak OF in zlato odlikovanje RK Slovenije.

Ivo Sikošek

Na pokopališču v Celju smo se februarja poslovili od člana ZB NOV Iva Sikoška, rojenega leta 1925 v Leskovcu pri Krškem. Njegovo življenje je bilo težko, saj je bil komaj šestnajstletni deček že preganjan. S celo družino je bil izseljen v Šlezijo. Po vrnitvi julija leta 1945 se je takoj vključil v obnovo domovine.

Angela Golob

Po dolgi bolezni je umrla partizanska mati iz Koprivne pri Črni Angela Golob, po domače Janškova mama. Vsi koroški borci so jo dobro poznali po njeni plemenitosti in dobroti. Med partizani je imela štiri svoje sinove. Od nje smo se poslovili na pokopališču pri Jakobu v Koprivni.

Lovrenc Tehovnik

Na Dobrovi pri Ljubljani smo se maja poslovili od vojnega aktivista Lovrenca Tehovnika, rojenega leta 1909 v Brezjah. Med prvimi se je pridružil borcev za osvoboditev domovine. V vasi Brezje je bil med organizatorji odpora proti okupatorju. Pri njem so se oglašali prvi partizani v Dolomiti. Ob znani bitki na Klučku je pomagal in reševal ranjence. Aktivno in organizirano je sodeloval vsa njegova družina. To sodelovanje ni ostalo skrito okupatorju, zažgal jim je hišo. Za svoje delo je bil Lovrenc Tehovnik odlikovan.

Marjan Srečnik

Na tržiškem pokopališču smo se aprila poslovili od borca Marjana Srečnika, ki se je rodil pred 57 leti v Trzihu. Ze mlad fant se je spoznal s simpatizerji OF in začel z njimi sodelovati. Leta 1941 je bil aretiran ter poslan na prisilno delo v Nemčijo. Po vrnitvi domov se je vključil v delo NOG. Okupator ga je leta 1943 mobiliziral kot mladoletnika, vendar je pobegnil in se vključil v NOV v 1. jugoslovansko brigado, ustanovljeno v Sovjetski zvezi v sestavi 2. ukrajinske fronte, in ostal v njej do leta 1946. Sodeloval je v veliki ruski ofenzivi ter se boril na sremski fronti. Bil je večkrat odlikovan.

Ivan Purkart

Od Ivana Purkarta smo se poslovili na vrhniškem pokopališču. Rodil se je leta 1924 v Zapotoku pod Kureškom. V partizane je odšel leta 1942. Tudi po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec. Bil je rezervni kapetan 1. razreda.

Jože Starič

Na pokopališču v Dobriču smo se poslovili od borca, komuniste in tovariša Jožeta Stariča. Rodil se je leta 1926 v Mirni peči. Komaj 16-letni mladenič se je vključil v aktivno sodelovanje v OF. Leta 1943 je stopil med borce Gubčeve brigade, istega leta decembra je bil dodeljen kot kurir na postajo TV-4. Pri opravljanju kurirske dolžnosti je bil ranjen. Poslan je bil na zdravljenje v Italijo. Po ozdravitvi se je vključil v 5. prekomorsko brigado. Po osvoboditvi se je zaposlil v kazensko-poboljševalnem domu v Dobu, kjer je bil vse do upokojitve. Za svojo aktivnost v NOB in povojnem delu je prejel več odlikovanj in priznanj.

Kristl Oderlap

Krajevno združenje borcev Zerjav je izgubilo svojega predsednika Kristla Oderlapa. Leta 1943 se je kot 18-letni mladenič priključil koroškim kurirjem pod Uršljo goro. Med partizani je aktivno deloval vse do osvoboditve. Od njega smo se poslovili v Črni.

Neža Putre

Rodila se je leta 1898 v Loškem potoku. Delo in borba za življenjski obstoj sta jo jeklenila. Svoje otroke je vzgajala v naprednem proletarskem duhu. Vsi so se opredelili za napredno gibanje in postali borci za lepšo prihodnost. V času NOV je izgubila sina Matijo, ki je bil borec Tomšičeve brigade. Pokopali smo jo v Ribnici.

PRAVNI SVETOVALEC

H. P. F. Ste močno naglušni na obe ušesi. Ali vam za to telesno okvaro pripada invalidnina?

Odgovor: Obojestranska težka naglušnost predstavlja, če znaša skupna izguba sluha po Fowlerju 70 do 80% – 40-odstotno, če pa znaša 60 do 70% pa 30-odstotno telesno okvaro. Obojestranska težka okvara sluha (nad 90% po Fowlerju) pa predstavlja 60-odstotno telesno okvaro. Le v primeru torej, če bi imeli slednjo navedeno telesno okvaro (obojestranska težka okvara sluha), bi bili upravičeni do invalidnine, in sicer zato, ker dajejo to pravico telesne okvare, ki so posledica bolezni, če znašajo najmanj 50%.

★

L. D. K. Radi bi sami napravili oporoko (brez sodelovanja prič). Ali je taka oporoka veljavna? Zanima vas tudi, ali je možna hramba oporoke pri sodišču.

Odgovor: Oporočitelj lahko napravi veljavno oporoko, če jo lastnoročno napiše in podpiše. – Oporoko lahko oporočitelj izroči v hrambo sodišču, in sicer tako, da jo (odprto ali v zaprtem zavitku) izroči sodniku. O izročitvi oporoke v hrambo se sestavi zapisnik, sodišče izda o prejemu oporoke tudi potrdilo.

★

R. G. M. Priznana vam je pravica do poklicne rehabilitacije. Kolikšno oskrbnino boste prejeli med poklicno rehabilitacijo?

Odgovor: Do oskrbnine ste upravičeni od dneva pridobitve pravice do poklicne rehabilitacije do dneva napotitve na rehabilitacijo in med rehabilitacijo, na katero boste poslani. Oskrbnina se odmerja od povprečnega mesečnega osebnega dohodka za poln delovni čas, ki ga je zavarovanec dobil v koledarskem letu pred letom, v katerem je postal invalid (osnova za odmero), ter znaša za čas čakanja na poklicno rehabilitacijo 90%, med trajanjem poklicne rehabilitacije po 100% navedene osnove.

★

L. B. C. Ste mirovni vojaški invalid IV. skupine in se boste prihodnje leto starostno upokojili. Ali se bo pri ugotavljanju osnove za odmero vaše pokojnine upoštevalo za vas najugodnejše petletno mesečno povprečje osebnega dohodka?

Odgovor: Možnost, da se vzame za ugotovitev pokojninske osnove mesečno povprečje osebnega dohodka, doseženega v katerihkoli za zavarovanja najugodnejših petih letih zavarovanja, velja le za borca NOV pred 9. 9. 1943, če je to zanj ugodnejše. Čeprav ste mirovni vojaški invalid IV. skupine, se vam bo torej starostna pokojnina odmerila tako kot drugim zavarovancem, to je od mesečnega povprečja osebnih dohodkov, ki ste jih dosegli v katerihkoli zaporednih desetih letih zavarovanja, ki so za vas najugodnejša.

★

R.K.P. Ste v delovnem razmerju, niste pa še odslužili vojaškega roka. Ali boste po odslužitvi vojaškega roka upravičeni vrniti se na delo v organizacijo, v kateri ste zaposleni?

Odgovor: Po izrecni določbi 59. čl. zakona o delovnih razmerjih ima delavec, ki odide na odslužitev oziroma do sluzitev vojaškega roka in zaradi tega prekine delo v temeljni organizaciji, pravico, da se po 30 dnevih po odslužitvi oziroma do sluzitvi vrne na delo v isto organizacijo k svojemu prejšnjemu delu oziroma drugemu delu, ki ustreza njegovi strokovni izobrazbi oziroma z delom pridobljenim delovnim zmoglostim.

★

T.R.S. Gradite počitniško hišico in bi radi vedeli, ali boste začasno oproščeni davka.

Odgovor: Davka od premoženja so začasno oproščeni, in sicer za 10 let, prvi lastniki novih stanovanjskih hiš, stanovanj in garaž. Po izrecni določbi zakona o davkih občanov pa se ta oprostitve ne priznava za stanovanjske prostore, ki se sezonsko ali občasno uporabljajo za počitek in oddih.

KARLO FORTE – MARKO SELIN

Odlomek iz knjige *Nepremagljivo oboroženo ljudstvo*

Začetki organizacije partizanske obveščevalne in protiobveščevalne službe na Štajerskem

Vsi so pripovedovali o dotedanjem delu VOS na njihovih območjih. Štajerski VOS je zastopala Stana Gerk-Lena. Tovariš Matija me je določil za delo na Štajerskem. Moral sem v partijsko šolo pri centralnem komiteju KPS. Castrniška šola v Metliki, posvetovanje, ki sem ga navedel, partijska šola, obširne informacije štajerskih borcev o položaju na Štajerskem, ti so bili prav tako v partijski šoli – Mitja Ribičič, Bogo Gorjan, Metod Gričar, Mica Slandrova ter sekretar OK KPS iz revirjev Ribič, so bili gotovo solidna priprava za naloge na Štajerskem.

Omenjeni odluk SNOS je izjemno predvideval nadaljnji obstoj organov VOS v okviru odseka za notranje zadeve. Zaradi posebnih razmer se je VOS na Štajerskem reorganiziral postopoma.

Sredi maja 1944 sva bila poslana s tovarišem Egonom Conradijem na Štajersko, kjer naj bi s tovarišem Tomičem, ki je takrat vodil PK VOS, opravila reorganizacijo. Pokrajinsko komisijo smo reorganizirali v obveščevalni oddelki v okviru oblastne izpostave odseka za notranje zadeve, prav tako smo postopoma ukinjali obstoječe oddelke. V sporazumu s poveljstvom Vojske državne varnosti smo izdali nalog, da se vsi varnostniki VOS s Štajerske zberejo na Moravskem, kjer je bila predvidena ustanovitve bataljona VDV.

Ko je tovariš Boris Kidrič na zasedanju SNOS obrazložil odluk o ustanovitvi odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOS, je navedel, da bo imel odsek tri sektorje: sektor za notranjo administracijo, sektor za narodno zaščito in sektor za boj proti peti koloni (obveščevalna služba); ta bo moral biti najtesneje vključen v organizacijo in vodstvo ustreznega sektorja pri notranjem poverjenstvu Nacionalnega komiteja za osvoboditev Jugoslavije. Za potrebe tega sektorja pa bo imel odsek na razpolago vojaško silo. Vojaška sila odseka za notranje zadeve je bila Vojska državne varnosti – VDV, ki je bila disciplinsko in vojaško sestavni del NOV Slovenije. Po ustanovitvi VDV je njeno poveljstvo organiziralo najprej 1. brigado VDV za območje 7. korpusa (Dolenjska, Notranjska in Bela krajina), 2. brigado VDV za območje 9. korpusa (Gorenjska in Primorska). Za področje 4. operativne cone na Štajerskem pa je bil ustanovljen 1. štajerski bataljon VDV in šele poleti je bila na Štajersko in Koroško ustanovljena 3. brigada VDV. V 4. brigado pa je bilo vključeno moštvo kurirskih postaj, tako imenovanih TV linij Slovenije.

S tremi četami revirskega VOS so 21. junija prispeli na Moravsko tudi Anton Vratnar-Antonesko, Jože Štok-Korotan in Egon Conrad, ki je že reorganiziral OK VOS revirji. Na PK VOS se je tedaj mudil že namestnik komandanta poveljstva VDV Franc Stadler-Pepe, ki je vključil vse varnostnike VOS na Štajerskem v VDV. Na Moravskem se je vključilo 67 borcev iz revirjev in litjskega okrožja. Revirske čete so vodili komandirji Dominik Smodiš-Mali, Mirko Matko-Štajerc in Franc Slapnik-Boris. Litjsko patrolo je vodil Franc Kos-Berto.

Ob ustanovitvi so imenovali štab bataljona, hkrati pa tudi komandirje čet. Za komandanta so postavili Antona Vratnarja-Antoneska, za njegovega namestnika Jožeta Štoka-Korotana, za političnega komisarja Jožeta Koželja-Zdravka in za pomočnika komisarja Karla Vovka.

Danes se v dokumentih navaja 24. junij 1944 za datum svečane ustanovitve bataljona. Po mojem preverjanju pa je bilo to 21. junija 1944 v vasi Dolina pri Moravčah. Ta datum sem marca navedel v svojem prispevku o razvoju varnostno-obveščevalne službe na Štajerskem. Takrat sem imel na razpolago verodostojne dokumente. Ta datum potrjujejo tudi sestavki Jožeta Štoka-Korotana. Nesporno pa je, da je bil ukaz o ustanovitvi 1. štajerskega bataljona VDV podpisan 10. junija 1944.

Bataljon je takoj po ustanovitvi krenil na Dobrovlje. Ze na tem premiku je opravil eno od osnovnih nalog – zavaroval je novo politično vodstvo za severno Slovenijo s sekretarjem oblastnega komiteja Alešem Beblerjem. Dva dni kasneje je bil na Dobrovljah posvet štajerskih aktivistov, tega je prav tako varoval bataljon. Tedanji politični posvet je pomenil pomemben mejnik v nadaljnjem razvoju narodnoosvobodilnega gibanja na Štajerskem. Takrat je bila Savinjska dolina na pol osvobodeno ozemlje. Nepolna dva meseca kasneje pa so jo naše enote popolnoma osvobodile. Tudi v tej akciji je štajerski bataljon VDV opravil pomembno nalogo. Na Dobrovljah so se jedru bataljona pridružile še šaleško-mislinska skupina varnostnikov (32 po številu), ki jih je vodil Milan Kranjc-Brane, savinjska patrola, ki jo je vodil Alojz Janžovnik-Ljubo in kozjanski varnostniki pod vodstvom Martina Zupanciča-Medveda.

Iz maloštevilnih varnostnikov, dvajset iz Slandrove, in petih, ki so prišli iz Pohorskega odreda 1943. leta, je bil sedaj iz štajerskih varnostnikov dokončno organiziran elitni bataljon VDV s prek sto dobro oboroženih in opremljenih borcev. Orožje in opremo so si priborili sami. Bataljon je šel novim zmagam naproti.

Kronika in statistika poveljstva VDV v Sloveniji ugotavljata, da je razen bojev v Zasavju, na Dobrovljah in Pohorju ter uničenja nemških postojank na Košnici in v Pohorju ter uničenja nemških postojank na Korošnici in v Podlogu bil največji uspeh štajerskega bataljona VDV vsekakor sodelovanje v likvidaciji nemške postojanke na Ljubnem v Savinjski dolini, 31. julija 1944. Bataljon je samo v času tekmovanja od aprila do 27. 7. 1944 bil med prvimi v slovenskih enotah VDV po zaplenjenem orožju. Zaplenil je 3 puškomitraljeze, 32 pušk, 6 brzostrelk, 19 pištol in mnogo bomb in municije.

Naj zapišem, da je v akciji na Ljubno dal svoje mlado življenje vodnik Ivan Šrubar-Džoni, doma iz znane partizanske domačije na Čebinah.

Štajerski bataljon VDV je bil s sodelovanjem v napadu na sovražno postojanko v Ljubnem vključen v široko načrtovano akcijo operacij enot 4. operativne cone za osvoboditev Savinjske doline. Po uničenju sovražnih postojank v Gornjem Gradu, Lučah in Mozirju je prav na meji Hitlerjevega tretjega rajha zraslo veliko osvobodeno ozemlje, kar je bil edinstven primer v Evropi. Vojaška operacija je bila po vojni predmet preučevanja slovitih vojaških akademij Frunzeja v Moskvi, Saint Cyr v Franciji in West Point v ZDA.

Skupaj z nemškimi okupatorji je bila v Ljubnem uničena tudi takoimenovana Revsova gestapovska skrivavska banda. Vodila sta jo Anton Tostovršnik-Revs in Franc Drobež-Nikola, prej rajonski sekretar OF za Gornji Grad. Sami so si nadeli ime belogardistov. Vendar z belo gardo v Ljubljanski pokrajini niso imeli nikakršnih zvez. Skupina se je v glavnem rekrutirala iz domačih skrivavcev in ni imela nikakršne pomembnejše vloge, dokler se ni povezala s celjskim gestapom, ki jih je oboroževal in dajal smernice za delo. Izdajalci so gestapu plačevali orožje z zalezovanjem partizanov, vohunjenjem in napadi na aktiviste in kurirje. Partizanski ostrostrelec – kurir TV linije je dva dni pred napadom na Ljubno smrtno zadel vodjo tolpe Revsa. Drugi bandit Drobež pa je ob napadu iz previdnosti stal na drugem mestu in mu je ob uničenju ostalih pripadnikov tolpe uspelo pobegniti pod okrilje gestapa v Celju. Od tam se je premaknil v Trbovlje, kjer se je zaposlil. Organi OZNE pa so ga v prvih dneh maja 1945 aretirali in predali vojaškemu sodišču. Za izdajstvo je prejel zaslužen kazni.

Štajerski bataljon VDV je v kratkem času svojega obstoja pokazal junaštvo, vojaške vrline in spretnost. Borci in poveljniški kader je dokazal, da je popolnoma dozorel za vojaške in za naloge državne varnosti. Potrdili so se tudi v napadih v utrjene postojanke. Bataljon se je kljub izgubam v spopadih s sovražnikom številčno okrepil in je štel 145 borcev. Tako so bili ustvarjeni pogoji za formiranje 3. štajerske brigade VDV. V njen sestav je poleg borcev 1. štajerskega bataljona VDV vstopilo še 70 borcev koroškega bataljona VDV, 120 borcev Slandrove brigade, 87 borcev Zidanske brigade in 22 borcev 1. brigade VDV. Štab 1. štajerskega bataljona VDV je bil zaradi izrednih sposobnosti v celoti imenovan za štab brigade. Na novo je bil imenovan za načelnika štaba Ante Jukič-Mato. Vsi v štabu so izšli iz VOS. Po formiranju brigade so se bataljoni razšli na svoja operativna področja, in sicer: 1. bataljon v revirje, 2. na Kozjansko, 3. na Pohorje in 4. bataljon na Koroško.

V decembru 1944 so slovenske brigade Vojske državne varnosti po nalogu vrhovnega štaba NOV Jugoslavije prešle kot 2. divizija v sestav korpusa narodne obrambe Jugoslavije – KNOJ. Slovenska divizija KNOJ se je posebno izkazala ob koncu vojne, ko je iz razdrobljene vojne organizacije v celoti zavarovala meje osvobodene domovine, uničevala ostanke belogardističnih in četniških tolpe ter omogočala nemoteno in varno delovanje ljudske oblasti in prizadevanje delovnih ljudi pri obnovi porušene domovine.

Komandanta 3. štajerske brigade, katere jedro sta tvorila dva bataljona varnostnikov VOS, Antona Vratnarja-Antoneska, so razglasili za narodnega heroja 27. novembra 1953. leta, brigada pa je bila odlikovana z redom zaslug za narod 1. stopnje.

Konec

S kolesom obeležili praznik

Že debelo uro pred startom se je v Tacnu, v krajevni skupnosti Edvarda Kardelja zbralo 854 kolesarjev od 10-letnega maratona Blaža Boleta pa do 70-letnega veterana Franca Bratuna. Udeleženci maratona so do starta opravljali zadnje formalnosti pa tudi opremo so dopolnjevali. Ob sedmi uri je dr. Franja Bojc-Bidovec dala znamenje za start in kolesarje pospremila na pot s spodbudnimi besedami: »Dekleta in fantje-kolesarji, srečno! Želim, da se na cilju vidimo veseli in zdravi.«

Od Tacna prek Ljubljane pa do Vrhnike so kolesarji vozili v zaprti vožnji. Na Vrhniki pa se je sodniški avtomobil umaknil in

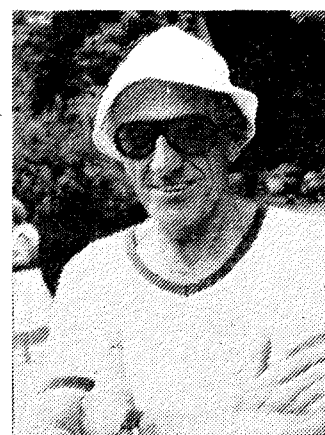
cej nekdanjih borcev, med njimi Peter Podgornik, Stojan Udovič, Danilo Pertot, Lojze Šavorn, Maks Burgar in Stane Bobek-Miha.

Danilo Pertot

Peter Podgornik iz Nove Gorice, nekdanji borec goriškega bataljona 31. divizije: »Bolj se ukvarjam z alpskim smučanjem kot s kolesarstvom, predvsem pa s tekom na smučeh. Ta maraton mi je zelo všeč. Tudi organizatorjem gre precej zasluga, da je ta športna prireditev tako uspela.«

Stojan Udovič, doma iz Trsta, sicer borec 19. brigade Srečka Kosovela: »Ta maraton je bil enkrat predvsem zato, da se spomnimo tistih ranjenih v bolnici Franja. Ko-

Peter Podgornik

od tam naprej se je začelo zares. Najprej naporen vzpon po vrhniškem klancu. Kolona se je raztegnila čez Logatec, Kalce, Godovič, Idrijo in Cerkno. Tam pa je kolesarje čakala najtežja ovira – vzpon na Kladje. Nekateri so ga premagali na kolesu, večina pa kar peš. Precej »žrtev« med zračnicami pa pa je zahteval spust iz Kladja. Rogovi

Stojan Udovič

mehaniki so zamenjali več kot 60 zračnic. Nato pa čez Sovodenj, Gorenjo vas, Škofjo Loko, Jeprco, Vodice nazaj v Tacen, mimo številnih spominskih obeležij NOB.

Nekaj pred dvanajsto uro je skozi cilj prvi pripeljal Ivan Rajgelj iz Oreha pri Kranju, ki je za 155 kilometrov dolgo progo potreboval 4 ure in 35 minut. Kasneje pa so skozi cilj, resda utrujeni vendar veseli, da so premagali težavno progo pripeljali tudi ostali maratonce, posamično ali v skupinah vse tja do 16. ure, ko so prizadevni organizatorji uradno zaključili dirko.

Med udeleženci letošnjega prvega maratona »Franja« je bilo tudi pre-

slavije, borec 9. brigade 18. divizije in glavni intendant na »Bazi 25«: »Meni osebno, kakor tudi slovenskemu kolesarstvu pomeni ta maraton veliko. Spominjam se časov iz NOB, kako dragocena so bila kolesa. Kot sama prireditev mi je bil maraton všeč, vendar bo treba v prihodnje odpraviti nekatere manjše napake.«

Maks Burgar, tajnik 4. brigade VDV in sekcije partizanskih kolesarjev: »Predlagal bi, da bi kolesarje-udeležence NOB pa tudi druge starejše vključili v zadnjo fazo maratona, ker je 155 kilometrov ter vzpon in spust iz Kladja pretežak. Sicer pa sem zadovoljen in kot kolesar kakor tudi kot soorganizator. Maratona se

Stane Bobek-Miha

bom še udeleževal.«

Stane Bobek-Miha, borec 1. bataljona Prešernove brigade: »Bil sem med tistimi, ki smo reševali bolnico Franjo in jo selili iz Novakov v Gorico. Že zaradi tega mi je bil maraton všeč in se ga bom še udeležil. Povedal bi še to. Kot borec Prešernove brigade sem bil pomočnik najboljšega mitraljezca Saliha Bilica. Zapiš o njem sem bral v TV-15. Reševal sem ga in všeč mi

Lojze Šavorn

lesarim že od malega, vendar ta maraton za mene pomeni več. Všeč mi je, da je med udeleženci toliko mladih. Domov se vračam z lepimi vtisi in prihodnje leto spet na svidenje z željo, da bi organizatorji bili tudi tako prizadevni kot danes.«

Danilo Pertot, borec II. brigade VDV: »Maraton, čeprav težaven, je bil enkraten. Všeč mi je tudi, da sem vnovič v krajih, kjer sem bil med vojno kot mitraljezec. Med vož-

Maks Burgar

njo sem obujal spomine na tiste čase. Maratona se bom še udeležil.«

Lojze Šavorn, nekdanji predsednik kolesarske zveze Slovenije in Jugo-

Najstarejši udeleženec maratona 70-letni Franc Bratun iz Kokrice v pogovoru z Danilom Pertotom iz Kamnika.

je, da sem ga zagledal na časopisnih straneh. Sicer pa to ni moj edini maraton – Dražgoški, Pohorski, to je že tretji. Za starejše udeležence je nekoliko pretežak, vendar se ga bom še udeleževal!«

To so le drobci vtisov iz letošnjega prvega tekmovalega kolesarskega maratona »Franja«. Ob vsem tem je treba izreči pohvalo vsem, ki so pripravili to prireditev. Nedvomno so jim bili v veliko pomoč delavci prometne milice in gojenci Izobraževalnega centra RSNZ. Ob koncu so najboljšim podelili pokale in medalje, vsi, ki so pripeljali pravočasno na cilj, pa so dobili tudi spominske medalje.

Jože Čurin

Nekaj z mladinskih delovnih akcij in o njih

Kako ukiniti komandanta?

V pripravih na letošnje mladinske delovne akcije je bilo velikokrat slišati, da je na področju mladinskega prostovoljnega dela storjen velik korak naprej v demokratizaciji odnosov, da so samoupravno odločanje in organiziranje življenja in dela v MDA osnova za angažiranje mladih na akcijah. Obenem pa so se slišale tudi ocene, da obstajajo še težave, da je marsikaj nedodelanega in nedorečenega. Ena od zavor pri razvijanju samoupravnih odnosov na MDA so prav gotovo »veljavna« pravila o organiziranju zveznih MDA v Jugoslaviji. Po mišljenju mnogih so že dolgo zrela za spremembe, čeprav so bila sprejeta šele pred dvema letoma.

Predsednik komisije za zvezne MDA pri konferenci ZSM Radojica Vlaović pravi: »Akcija je fenomen, ne pa nekaj zunaj družbe. Zato je tudi samoupravno preoblikovanje mladinskih delovnih akcij nujno. V Zvezi socialistične mladine Jugoslavije smo se na pobudo tovariša Tita o kolektivnem delu, vodstvu in odgovornosti opredelili, da se tudi MDA organizirajo po načelu sekretariat-sekretar, seveda z uvažanjem drugih samouprav-

nih organov kot sta predsednik in skupščina. Izhajajoč iz tradicionalnega revolucionarnega razumevanja pojma brigade v smislu vojaške formacije je vodenje MDA še vedno v funkciji upravljanja. Različen način organiziranja MDA porepublikah in pokrajinah je organizatorjem akcij

povzročil dovolj težav, saj se je dogajalo in se še dogaja, da odhajajo MDA iz iste občine organizirane na dva ali tri različne načine. V ZSMJ si moramo izboriti, da na osnovi dosednjih izkušenj pripravimo enoten normativni akt za celo Jugoslavijo. Vprašanje, ali imamo na

MDA komandanta, sekretarja, sekretariat, vse prevečkrat zamegljuje dejansko demokratizacijo odnosov med udeleženci akcije. Pomembno je le to, koliko so birgadirji dejansko vključeni v celotni proces odločanja in upravljanja na MDA.«

(po »Borbi«)

Mladinske delovne akcije po vsej Jugoslaviji so v svojem polnem zagonu

Tradicionalna in specializirana brigadirska dela

Razvoj mladinskega prostovoljnega dela v Sloveniji, s katerim mladi prispevajo svoj delež k skladnejšemu regionalnemu razvoju, se vse bolj usmerja tudi na opravljanje nekaterih specializiranih del, ki jih je treba opraviti ročno in ki ne sodijo kot gradnja ceste, vodovodov itd. med tradicionalna brigadirska dela.

Brigade lahko s svojim delom pomagajo pri razvijanju kmetijstva, enega izmed prednostnih področij srednje-

ročnega razvoja 1981-1985 in prispevajo k povečanju proizvodnje hrane. Prisotnost mladih na področju, ki smo ga dolga leta zapostavljali, kaže tudi našo odločnost po korenitih spremembah odnosa do kmetijstva.

V srednjeročnem programu del, ki naj bi jih brigadirji opravili v Posočju, zavzemajo pomembno mesto dela pri obnovi in čiščenju pašnikov, ki so bili dolga leta zapostavljeni in ki so se iz leta

v leto zaradi grmičevja in gozda zmanjševali. Zmanjševalo se je tudi število planin, ki poleti še ožive in število živine na teh planinah.

Mladi planinci, ki so si v svoj program dela za srednjeročno obdobje 1981-1985 začrtali kot pomembno nalogo pomoč pri oživljanju hribovskega in planinskega sveta, so prve izkušnje in potrditev, da je njihova odločitev pravilna, zbrali v dolini Bavšice, kjer so pomagali pri poletnih kmečkih opravi-

lih, zlasti pri spravilu sena.

Z opravili na planini se brigadirji srečujejo tudi v okviru interesnih dejavnosti, kjer se spoznavajo z molžo krav, sirarstvom, košnjo... Spoznavanje osnovnih kmečkih opravil v današnjem času, ko smo z mehanizacijo nadomestili veliko težkih del, pomeni tudi drugačno vrednotenje dela kmetov in prispeva k deagrarizaciji.

Iz centra za MDA pri RK ZSMS

Pogovor s tovarišico Melito Nedog

Slovenski poročevalec in modna revija

Kdaj sem postala borka?

Že julija 1941 sem začela delati za Osvobodilno fronto. Novembra 1943 sem bila četrta bolničarka, leta 1944 pa so me poslali v sanitetno šolo v Žužemberk. Po vrtnitvi sem postala bataljonska bolničarka. Delala sem tudi kot vodja administracije v bolnišnici Snežnik na Notranjskem. Pozneje sem delala tudi v sanitetnem oddelku 7. korpusa.

Slovenska vojna partizanska bolnišnica Snežnik je bila med Babnim poljem in

Snežnikom in je imela kar 6 postojank.

Moje partizansko ime je bilo Nana.

Sanitetni material smo dobivali iz partizanskih lekarn, iz okupiranih mest, po letu 1944 pa tudi od zaveznikov.

Kot s sanitetnim materialom je bilo težko tudi s hrano. Zanj so skrbeli intendant na terenu. Veliko hrane pa smo dobili od sovražnika z zmagami nad njim.

Tudi ranjena sem bila, ko sem sama reševala ranjenega borca. Bilo je v Gorskem Ko-

tarju. Na vozu so me pripeljali v partizansko bolnišnico v Jelendol.

Ena najpomembnejših zapovedi med borci je bila: Nikoli pustiti ranjenca sovražniku!

Prenašala sem tudi pošto. In sicer v Ljubljani, preden sem šla k partizanom. Prenašala sem Slovenskega poročevalca in orožje. Tako se je zgodilo, da sem imela 5 izvodov Poročevalca in še modno revijo pri sebi, ko so Italijani naredili racijo na sedanjih Titovi ulici. Ulico so zapri-

li z vseh strani, iz vež pa so se vsuli Italijani. Začele so se preiskave. Roke smo držali nad glavami. Italijani so preiskovali le žepe in ne rok. Tako sem trdno držala v rokah Poročevalce, skrite v modni reviji. Nihče se ni zmenil za roke nad glavo.

To je bil čas, ko so te za en izvod Poročevalca postavili pred zid...», je zamišljeno povedala tovarišica Melita Nedog.

JELKA MURN, 7. a
OŠ Baza 20
Dolenjske Toplice

Počitniško popotovanje v Ribnik

Počitnice so lahko tudi dolgočasne, če nič ne delaš. Zato sem se odločila in šla s tovarišico Nado v Ribnik. Povabile smo še Matejo in se odpeljale po glavni cesti ena za drugo. Pri spomeniku 14. divizije smo krenile levo in se zapeljale čez star rimski most, pod katerim se zlivata Ribnica in Tesnica. Na desni nas je spremljala zelena Konjska gora in potoček, ki izvira v Ribniku. Kolesa smo pristonile na koncu poti ob divji kostanj in že smo zagledale Marka, našega sošolca.

Iz hiše je še prišla njegova stara mama in se nas razveselila. Povabila nas je v hišo. Po lesenih stopnicah smo prišle v predsobo, ki je bila tako lepo opremljena po starem. Pred ogledalom je stala mizica z ukrivljenimi nogami, soba pa je bila obložena z lesom. V dolgi kuhinji smo sedle na kavč in takoj opazile pleteno odejo iz barvastih kvadratov. Spletla jo je Laznikova stara mama. Njenemu možu rečejo Pepec. On je sedel na zidanem štedilniku in se kar naprej šalil. Izvede-

li smo marsikaj. Zanimalo me je, kako so nekoč delali platno iz lanu. Najprej so ga vsejali, nato so ga poželi in belili raztegnjenega pod vinogradom. Ko se je omehal, so ga s palicami trli ob vodi. S ščetkami so ga nato raztrgali na nitke. Iz teh nitk so platno tkali v Doliču. Iz platna so si dekleta šivala obleke, srajce, prte in drugo. Laznikova mama, ki že leze tudi proti osemdesetim, še vedno šiva lepe prtičke. Pokazala nam je nekaj ročnega dela: prte z vijolicami, tulipani ter

drugimi rožicami. V spalnici so bile preproge iz nogavic, ki jih je sama kvačkala. Laznika sta se pohvalila, da sta najstarejši zakonski par v vasi, Marko pa je dejal, da sta obhajala »železno« poroko. Se nekaj vtisov smo si nabrali tega dne. Domov smo se vračali s prižganimi lučmi na kolesih, ker je bila že noč. Čudovit počitniški popoldan!

KLAVDIJA PODPEČAN,
dopisniški krožek
Stranice

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

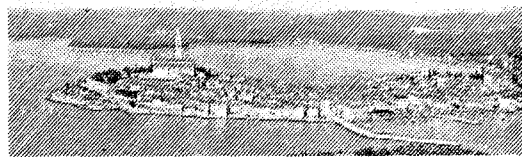
Morski pozdravi in »hura« z gora

Lepa hvala, Andreja in Helena, za morske pozdrave s Paga. Prav tako hvala tudi Mateju Gorniku, ki se nas je spomnil s kartico iz Rovinja, pa skupini petnajstih sedmošolcev, ki se je z Alešem na čelu podala na Triglav in od tam trikrat zavriskala, kot so napisali, za nas, ki smo ostali v dolini.

Matej pravi, da je prvič v Rovinju in da se ima zelo lepo. Našel je nove prijatelje, s katerimi skupaj raziskujejo skrivnosti starega mesta, pri tem pa ostane še dovolj časa za kopanje, poležavanje na soncu ga pa tako ali tako ne zanima. »Vsak moj dan je zaključeno poglavje,« je napisal Matej, »in vsak večer zaspim v pričakovanju, kako se bo naslednje jutro to poglavje nadaljevalo. Spoznavam kraj, spoznavam, kako živijo tukajšnji ljudje.

ROVINJ

Vse je tako preprosto, življenje teče dalje, čeprav se nam zdi, da je včasih zelo zapleteno.

Vem, dragi moji mladi dopisniki, da se sprašujete, zakaj počitniški dnevi tako hitro tečejo. Tako smo se spraševali tudi mi v vaših letih, to vprašanje se ponavlja iz generacije v generacijo. Pa vendar je bilo na koncu tako lepo spet priti med sošolce. Toliko zanimivega smo si imeli povedati, da je bil prve dni šolskega leta pouk kar malo potisnjen v stran.

Sicer pa, zdaj še nič o šoli; uživajte počitnice in še kaj se nam oglasite!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pripravljeni na obrambo

Obrambno usposabljanje mladine, ki ne obiskuje šol usmerjenega izobraževanja, je kakor prejšnje leto tudi letos potekalo v Dražgošah. Program je letos nekoliko obširnejši, zato je usposabljanje zajelo celih petindvajset dni. Veliko pozornost so namenili organiziranju različnih interesnih dejavnosti v popoldanskem času. Oblikovali so mladinsko organizacijo, katere delo je porazdeljeno po komisijah: za kulturo, šport, za obveščanje in aktiv Rdečega križa. Mladinci pripravljajo razna zabavna tekmovanja, pripravljajo stenske časopise, sodelovali so tudi pri krvodajalski akciji.

Mlade na obrambnem usposabljanju so obiskali tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, skupščine občine in teritorialne obrambe.

OK ZSMS Škofja Loka

Tabor Sutjeska – šola bratstva in enotnosti

Lepa je naša dežela, meni najljubša. To je dežela, ki nikoli ne skloni glave, kadar je treba v boj. Ljudje so enakopravni, pošteni in delavni. V njej vlada bratstvo in enotnost, ki je najpomembnejši temelj te dežele, Jugoslavije.

Takšne misli so mi rojile po glavi, ko sem gledal pokrajino iz drvečega vlaka. Ponosen sem, da so me izbrali za Slovenski tabor Sutjeska '82. V meni so se porajala vprašanja: »Se bomo razumeli? Kaj bomo delali?« Zavedal sem se, da smo mi, udeleženci tega tabora, nasledniki borcev na Sutjeski, da smo prišli sem zato, da še bolj utrdimo bratske vezi.

Prispeli smo. Srce mi je bolj in bolj utripalo. Kar nekako tesno mi je bilo, a ta občutek je hitro pregnalo prijateljstvo. Štirinajst dni tabora je minilo kot ena sam ura. To, kar smo spoznali v teh dneh, moramo širiti med svoje prijatelje.

TOMAŽ PLIBERSEK
Cankarjeva brigada

Trnjeva pot revolucionarja

Čas neusmiljeno teče v lastnem ustaljenem ritmu! Zato so tudi najmlajši preživeli borci NOB že davno »srečali Abrahama«, tisti tovariši in tovarišice, ki pa so se v NO gibanje vključili v zrelih letih – med te sodi razen slavljencev tudi brkinski narodni junak Karlo Maslo-Drago – pa v teh letih praznujejo že 70. ali celo 80. rojstni dan.

Tako je 28. julija letos praznoval 70-letnico rojstva tudi ožji sodelavec Pinka Tomažiča, obsojenec na 30 let ječe na drugem tržaškem procesu decembra 1941, predvojni primorski komunist Vladimir Dujmovič-Balkan, ki je bil rojen kot 9. sin oz. otrok nekvalificirnega ladjedelniškega delavca Franca in kmečke delavke Ane Svetina v brkinski vasi Rodik, kjer sta imela hišo in nekaj zemlje.

Mladi Vlado je preživel otroška leta v rojstnem kraju Rodiku, kjer je bilo tedaj razgibano kulturno življenje, saj je uspešno delovalo kulturnoumetniško društvo z godbo na pihala in pevskim zborom. V letih 1918–1926 je Vlado v domači vasi končal 8-razredno osnovno šolo, nato pa se izučil za trgovskega pomočnika pri slovenskem trgovcu-Dominiku Tenceju v Križu pri Trstu, kjer je potem ostal v delovnem razmerju do 1931. leta. Nato pa je kot zaveden Slovenec pobegnil pred fašističnim raznarodovalnim in socialnim nasiljem v Jugoslavijo in se po kratkem postanku v Ljubljani ter Zagrebu naselil v Mariboru, kjer je ostal do julija 1936 in v stikih s Pinkom Tomažičem pri primorskem emigrantskem društvu »NANOS« prerastel iz narodno zavednega mladeniča v levičarskega revolucionarja.

Vlado se iz petletnega mariborskega življenja spominja, da v kriznih letih 1931–1935 ni mogel dobiti stalne zaposlitve. Preživljal se je pretežno z občasnimi deli in s podporami (brezplačno hrano in prenočišče), ki so jo dobivali nezaposleni primorski emigranti pri svojem društvu »NANOS«. Spominja se tudi, da je bilo vodstvo društva v rokah nacionalističnih prorežimskih elementov, ko se je v letu 1935 vanj vključil Tržačan Pinko Tomažič in začel v obdobju, ko se je na nemškem in avstrijskem bohotno razraščal nacizem, vnašati v življenj mladih primorskih emigrantov nove revolucionarne poglede na domača in mednarodna dogajanja. S kritiko reakcionarnih krogov in njihovih ideologij, z razlago novih revolucionarnih izhodišč v najbolj kričedih družbenih problemih si je Tomažič pridobil dober del mladih brezposelnih emigrantov za svoje somišljenike. Zato so sledile vse pogostejše aretacije, zasljevanja in preganjanja pristašev naprednih struj iz vrst emigrantov, Tomažičevih pristašev.

Tudi Dujmoviču je policija preiskala stanovanje in ga zaslila. Policijske oblasti so ga obtoževale, da se druži s protinacionalnimi in protidržavnimi elementi. Posledice so se kaj kmalu pokazale: odpustili so ga z dela z utemeljitvijo, da je v tovarni

preveč delavcev in da primanjkuje dela. V takšnih razmerah je postajala Vlado usoda emigranta vse bolj trpka: čim dlje je šel, tem dlje se mu je pot kazala! Ker po odpustu z dela ni mogel dobiti v Mariboru nove zaposlitve, se je julija 1936 odločil, da pobegne v Avstrijo in si od tam poišče pot še dalje v Francijo. Vendar se mu beg ni posrečil v skladu z zamisljivo, ker je bil tedaj v Avstriji na oblasti klerofašistični režim, ki je bil zelo naklonjen italijanskemu fašizmu. Zato je avstrijska policija po enomesečnem bivanju v Grazu Dujmoviča aretirala, ga mesec dni zaprla, nato pa ga na obmejnem bloku v Pontebbi pri Trbižu izročila italijanski policiji.

In spet se je Dujmovič znašel v osovraženi fašistični državi, iz katere je bil pred 5 leti pobegnil. Tokrat pa je moral spet presedeti mesec zapora, nakar so ga karabinerji odpeljali v Trst in ga, ker še ni bil odslužil obveznega vojaškega roka, izročili okrožnemu vojaškemu narodnemu uradu. Ta pa ga je 23. septembra 1936 po hitrem postopku poslal k 91. pešadijskemu polku italijanske vojske v Rivoli pri Torinu, kjer je skupaj s somišljeniki, ki jih je tam našel, z napisnimi akcijami razvil revolucionarno protifašistično delovanje proti italijanski fašistični intervenciji v Španiji. Tam se je srečal in sprijateljal tudi z najožjim Tomažičevim sodelavcem Antonom Abramom iz Skrbine na Krasu, ki je bil kasneje na 2. tržaškem procesu enako kot Dujmovič obsojen na 30 let ječe in je 1981. leta umrl v Trstu.

V revolucionarnem gibanju v Trstu, Brkinih in na Krasu

Potem, ko se je februarja 1938. leta Vlado vrnil iz italijanske vojske domov v Rodik in se spomladi istega leta zaposlil pri italijanski premogokopni družbi »ARSIA«.

»Zaradi oddaljenosti delovnega mesta od Rodika, sem se začasno nastanil v Škofljah v Vremški dolini, kjer sem se spoznal z nekaterimi prav dobrimi tovariši...

Ivanom Gašperšičem, čevljarjem v Famljah, Jankom Vatovcem, mizarjem iz Zavrha, Albinom Škrlijem, delavcem pri »ARSII« in Ludvikom Požrljem, kmetom iz Gorič.

Ko so me ti tovariši dobro spoznali in dognali, da imam zveze s Pinkom Tomažičem, me je Ivan Gašperšič, član KPI od 1929. leta in sedaj nosilec spomenice 1941, povabil na sestanek v gozdček nad završkim pokopališčem... Na sestanku, ki ga je vodil sekretar Janko Vatovec, so mi povedali, da sem sprejet v njihovo organizacijo KP...«, je zapisal Vlado v svojem življenjepisu.

Dujmovič je kmalu potem, ko je bil sprejet v KP zvedel, da se je tudi Pinko Tomažič

vrnil v Trst, potem ko je ob poskusu prehoda skozi Avstrijo v Francijo in od tam v Španijo doživel podobno usodo kot on sam. Zato je Dujmovič poiskal Tomažiča v Trstu in ga obvestil, da se je vključil v celico KP v Vremški dolini. Takrat mu je dal Tomažič nekaj teoretično poučnih knjig za vremške komuniste. Pozneje je zvedel celo, da so agenti »OVRA« eno izmed teh ob aretaciji Gašperšiča 1940. leta zasegli.

Sredi aprila 1939 pa so italijanske vojaške oblasti vpo-klicale Dujmoviča v vojsko. Moral je na Sicilijo, s čimer

Vladimir Dujmovič-Balkan

mu je bilo nadaljnje sodelovanje s Tomažičem in drugimi revolucionarji onemogočeno do 20. septembra tega leta, ko se je vrnil in spet navezal stike z njimi. Tedaj je ostal nekaj časa brezposeln, nato se mu je v začetku 1940. leta posečilo zaposliti pri trgovcu Edvardu Furlanu v Trstu, ulica Milano 18, kjer je ostal do 10. julija 1940, ko so ga agenti fašistične politične policije »OVRA« podobno kot 268 drugih komunistov in protifašistov aretirali.

Aretacija in obsodba na II. tržaškem procesu na 30 let ječe

Množične aretacije slovenskih protifašistov so se začele že 18. marca 1940 z aretacijo Viktorja Bobka v Ilirski Bistrici. Po podatkih, ki jih je objavil Primorski dnevnik ob 40. obletnici procesa 13. 12. 1981 v posebni prilogi, je bilo do decembra 1940 aretiranih 269 protifašistov. Od 2.–14. decembra 1941 so 60 izmed teh razdelili na tri skupine – na komuniste, intelektualce in teroriste – in jih obtožili da so ustanavljali prevratniške organizacije z namenom, da spodkopljejo varnost države, pustošili in uničevali državne dobrine, širili prevratniško komunistično propagando in vohunili v škodo države in fašističnega režima, ter jih obsodili:

– 9 na smrt (4 kazni so pozneje spremenili v dosmrtno ječo),

– 47 so jih obsodili na skupno 960 let ječe in

– 4 so oprostili. DUJMOVIČ je bil aretiran, kot smo že omenili 10. julija zvečer v Trstu – osem dni prej pa so aretirali Pinka TOMAŽIČA. Agenti OVRA so od Dujmoviča najprej zahtevali, naj v albumu fotografij prepozna svoje sodelavce, ker pa ni nobenega prepoznal, so ga zaprli v samico in ga na mnogih zasliševanjih več mesecev s strahotno brezobzirnim mučenjem izsiljevali, naj prizna, da se je v Vremški dolini ukvarjal s tihotapljenjem in skrivanjem orožja, z vohunstvom proti državi, opravljal kurirske po-

Abranom v najstrašnejše italijanske zapore v Civitavecchio. Tam so našli zaprte nekatere vidne italijanske komuniste, med temi tudi G. Paietto, G. Scocimara idr. Organizirali so proučevanje Marxovega Kapitala in drugih del. Maja 1943 pa so zavezniška letala bombardirala tamkajšnje zapore, zato so fašistične oblasti premestile slovenske jetnike v Castel-franco v Emiliji, kjer so bili že prej zaprti nekateri jugoslovanski komunisti, med njimi tudi Miha Marinko, Zdenko Štambuk in drugi.

Tam so se pod Marinkovim vplivom sporazumeli in sklenili, da se morajo jetniki učiti francoščine, da bi lažje proučevali marksistično literaturo, ki je bila na voljo v tem jeziku. V tamkajšnjih zaporih so dočakali zlom fašizma 25. julija 1943 in kapitulacijo Italije 8. septembra. Uprava zaporov je po 25. juliju spuščala Italijane, ne pa tudi Slovencev na svobodo.

Toda Slovenci so si s pomočjo Rdečega križa, intervencij raznih sorodnikov in znancev pomagali sami. Tako sta se 21. januarja 1944 s posredovanjem Babičeve tete rešila tudi Dujmovič in njegov sovaščan Milan Babič. Nekaj dni pozneje so na podoben način zapustili zapore tudi Gašperšič, Škrli, Vatovec in Albin Dujc. Za izpustitev Mihe Marinka pa je interveniral mednarodni Rdeči križ. In tudi Marinko se je rešil po poti skozi Trst in Istro v Brkine. od tam pa na Dolenjsko.

Dujmovičevo delo med NOB in po osvoboditvi

Po srečnem povratku iz zaporov domov v Rodik pri Divači je Dujmovič zaradi splošne oslabelosti po nalogu okrožnega komiteja KPS za Brkine najprej prevzel dolžnost vaškega učitelja na partizanski šoli v rojstnem kraju. Ker pa so Rodik, mimo katerega vodi železnica Divača-Pulj, vse bolj kontrolirali Nemci, je Dujmovič odšel v ilegalo in prevzel dolžnost referenta za zdravstvo pri bazoviškem okrajnem NOO in opravljal dolžnost organizacijskega sekretarja KPJ. Potem je opravljal še razne dolžnosti aktivista v tem okraju, torej na vzhodnih obronkih Trsta in bil pri opravljanju letih oktobra 1944 v Zavrhu hudo ranjen, vendar se je uspel izogniti nemškimi zasledovalcem.

Prišli so zanesljivi tovariši in ga odnesli v partizansko bolnišnico »Zalesje« v Brkinih, kjer se je v dobrem mesecu zasilno pozdravil. Ostal pa je trajen invalid, ker mu je izstrelek prebil glavno arterijo na desni roki, zavoljo česar mu je roka delno ohromela.

Po povratku iz bolnišnice so ga premestili na okrajni komite KPS za Brkine, kjer je dočakal osvoboditev. Sredi maja 1945 pa je bil na zasedanju okrožne skupščine v Trstu izvoljen za člana okrožnega NOO in je prevzel dolžnost načelnika oddelka za promet. Ker pa so se morali organi naše uprave kmalu umakniti iz Trsta, je bilo v Ajdovščini ustanovljeno poverjenišтво pokrajinskega NOO na Slov. Primorje, kamor je odšel tudi DUJMOVIČ, vendar je moral zaradi izčrpanosti funkcije kmalu odločiti in se zateči na zdravljenje v postojnsko bolnišnico.

Ko se je vrnil iz bolnišnice, je bil 4. novembra 1945 izvoljen za tajnika okrajnega NOO. Hrpelje –Kozina, opravljal pa je tudi pomembne dolžnosti na tamkajšnjem okrajnem komiteju KPS. Poleti 1947 pa je bil na lastno željo poslan na matičarski tečaj v Ljubljano, potem pa je to dolžnost vestno in natančno opravljal najprej do 1949. leta v Hrpeljah, nato pa skoraj do upokojitve 1965. leta v Izoli, kjer je bil ocenjen kot najboljši matičar, ki se izredno odlikuje v natančnosti in pravilnosti vodenja matičnih dokumentov.

Skupaj z opravljanjem rednih uradnih dolžnosti je bil Dujmovič aktiven član mnogih družbenopolitičnih organizacij, v katerih je kljub boleznim in drugim težavam vestno opravljal svojo dolžnost komuniste, revolucionarja, ter bil za svoje zgledno delo odlikovan z osmimi odlikovanji in priznanji, med katerimi velja omeniti: Orden dela s srebrnim vencem, Orden bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, Red republike z bronastim vencem, Priznanje CK ZKS ob 50-letnici KPJ in druga.

Toda Vlado DUJMOVIČ ni bil le vztrajen in neuklonljiv borec, dolgoletni revolucionar, temveč je bil vedno tudi nežno čuteči skrbni družinski oče, izvrsten tovariš.

Človek, ki se je vedno dosledno zavedal svojih dolžnosti do sočloveka in dela in vnašal v ta razmerja ne le svojo ustvarjalno hotenost in racionalno preudarnost, temveč tudi estetski čut, ki je bil in je še prav njemu tako svoj-sko priljubljen na vseh področjih dela.

Zato mu njegovi soborci, prijatelji in sodelavci iskreno čestitamo k 70. življenjskemu jubileju in mu želimo, da bi čil in čvrst še dolgo živel in dočakal še več častljivih življenjskih praznikov, ki si jih je kot pionir v primorski revolucionarni organizaciji nedvomno več kot zaslužil.

Za soborce in prijatelje
Maks Zadnik

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor-redaktor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SEMČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35